

EINDRAPPORTAGE

Toekomstoriëntatie Buren

Toekomstoriëntatie Buren

Eindrapportage

Sofie Dreef
Mirthe de Kok
Sylke Clemens
Philip van Veller
23 april 2021

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding en onderzoeksvraag	5
1.2 Schaalkracht	5
1.3 Onderzoeksopzet en -methode	5
1.4 Leeswijzer	6
2. Buren in beeld	7
3. Ambities en opgaven	9
3.1 Demografie, wonen en leefbaarheid	10
3.2 Economie	16
3.3 Duurzaamheid	19
3.4 Sociaal domein	21
3.5 Onderwijs	23
3.6 Cultuur, sport en recreatie	25
3.7 Veiligheid	28
3.8 Bestuur en organisatie	30
3.9 Beelden over de beleidsterreinen	33
4. Buren, de kernen en de regio	35
4.1 Kerngericht werken	36
4.2 Regionale samenwerking	38
5. Rode draden uit de 'foto' van Buren	40
5.1 Woekeren met ruimte	41
5.2 Inzetten op leefbaarheid	41
5.3 Winnen aan schaalkracht	41
6. Wat voor gemeente wil Buren zijn?	
Het toekomstprofiel	42
6.1 Naar een toekomstprofiel van Buren: vier karikaturen	43
6.2 Het Buren van 2040	43
6.3 Hoe nu verder?	47
Bijlage 1 Regionale samenwerkings- verbanden	49
Bijlage 2 Vier toekomstprofielen voor Buren (werksessie raad)	52
Bijlage 3 Overzicht gesprekspartners	54
Bijlage 4 Tabellenboek	55

HOOFDSTUK 1

Inleiding

1.1 Aanleiding en onderzoeksvraag

Gemeenten staan voor grote en complexe maatschappelijke opgaven. Opgaven op het gebied van duurzaamheid en woningbouw, in het sociaal domein, en natuurlijk het beheersen van de coronacrisis. Tegelijkertijd veranderen de verwachtingen van inwoners. Veel van hen willen snelle en digitale dienstverlening, anderen vragen om persoonlijk contact en begeleiding. Aan gemeenten de taak om hier uitvoering aan te geven binnen een gemeentebegroting die door onder meer de tekorten in de jeugdzorg weinig speelruimte biedt: een enorme uitdaging! De gemeente Buren ziet deze uitdagingen en wil hiermee aan de slag.

In het coalitieakkoord 'Daadkrachtig en Kergericht 2020-2022' en de bijbehorende uitvoeringsagenda heeft de gemeente Buren zes strategische opgaven en een aantal ambities met betrekking tot 'Leefbare Kernen' geformuleerd. Om hier uitvoering aan te geven, is een sterke gemeente nodig. Buren wil als zelfstandige gemeente met een robuuste en wendbare organisatie de toekomst tegemoet treden en heeft daarom Berenschot gevraagd om **inzicht te geven in wat voor type gemeente de gemeente Buren wil zijn** (fase 1) en vervolgens een **handelingsperspectief te formuleren** (fase 2), steeds met aandacht voor het samenspel met de omgeving.

1.2 Schaalkracht

Veel van de maatschappelijke opgaven waarvoor gemeenten staan, zijn niet (meer) vooral gemeentelijk georiënteerd, maar spelen op regionale of juist binnengemeentelijke schaal. In toenemende mate worden oplossingen gezocht in 'de regio' of in de kernen; zowel om daarmee beter aan te sluiten op de opgaven die spelen, als om zaken beter, goedkoper en minder kwetsbaar te organiseren.

Op de **regionale schaal** zien we steeds meer platforms waar opgaven worden bepaald en oplossingen worden gezocht. Van RES-regio's waarin de energietransitie wordt vormgegeven tot veiligheidsregio's die belast zijn met de aanpak van het coronavirus. Bovendien wordt in de regio's niet alleen bestuurlijk samengewerkt, maar ook de verbinding gezocht met bedrijven en maatschappelijke partners. Zoals in de FruitDelta Regio Rivierenland. Maar dat is niet de enige ontwikkeling. Naast schaalvergroting zien we tegelijkertijdschaalverkleining optreden. Op **lokale schaal** wordt de gemeenschap steeds nadrukkelijker betrokken bij het zoeken naar oplossingen voor maatschappelijke opgaven, vaak onder de noemer van

participatie, co-creatie of kernendemocratie. Inwoners bepalen zelf de richting, en zoeken daarbij vaak verbinding met en steun van de gemeente.

De mate waarin wordt voldaan aan de opgaven op regionaal, gemeentelijk en binnengemeentelijk niveau zien wij als **schaalkracht**. Deze schaalkracht wordt bepaald door de individuele spelers op het betreffende schaalniveau én hun onderlinge samenspel. De gemeente vervult tussen deze drie niveaus een essentiële schakelrol: zij schakelt tussen regionaal, gemeentelijk, en binnengemeentelijk niveau. De vraag is wat kan zij 'halen en brengen' op deze drie niveaus en wat haar partners daarin van haar verwachten. En niet in de laatste plaats: kan zij aan deze verwachtingen voldoen? Dit begrip van schaalkracht vormt het analysekader van dit onderzoek. Het stelt ons in staat om de positie en kracht van Buren te analyseren in samenhang met zowel de regionale context als die van haar kernen.

1.3 Onderzoekopzet en -methode

Dit onderzoek bestaat uit twee fasen:

- De eerste fase vormt de inhoudelijke verkenning van de toekomst van de gemeente Buren. Hierin belichten we 'wat voor gemeente Buren wil zijn' en waaraan zij moet voldoen, ook in het samenspel met stakeholders in "de regio"¹ en kernen. De deelvraag die we beantwoorden is: **Wat zijn de belangrijkste ambities, opgaven, trends en ontwikkelingen voor de gemeente Buren, en wat is de positie van Buren in de regio?** Voorliggend rapport is het resultaat van deze fase en basis voor besluitvorming in de gemeenteraad.
- In de tweede fase staat het formuleren van handelingsperspectief centraal. Hierin zetten we de gemeente Buren af tegen de ambities en opgaven. De deelvraag die we beantwoorden is: **Wat zijn de sterkten en zwakten van Buren en welke bestuurskracht is nodig om de gewenste toekomstrichting in te gaan?**

Hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 van deze rapportage bevatten een 'foto' van de gemeente Buren. Hiervoor hebben we een uitgebreide analyse gedaan van cijfers en documenten.

¹ "De regio" bestaat niet: Nederlandse gemeenten werken met wisselende partners samen aan verschillende opgaven. Buren werkt vooral samen op de schaal van Regio Rivierenland en Gelderland-Zuidoost.

De **cijfers** zijn afkomstig van de gemeente zelf en van de openbare CBS-database van [waarstaatjegemeente.nl](https://www.waarstaatjegemeente.nl). Er is voor deze database gekozen omdat de cijfers objectief worden vastgesteld, omdat de database cijfers over alle Nederlandse gemeenten bevat én omdat de beheerder en ontwikkelaar van het platform (VNG Realisatie) aan betrouwbare kwaliteitsbewaking van haar database doet. Daarmee verzekeren wij ons van de meest actuele bruikbare getallen en informatie. Dit neemt niet weg dat de informatie enigszins gedateerd kan zijn. Soms is recente(re) data niet beschikbaar; in het bijzonder de impact van corona is in de meeste cijfers nog niet zichtbaar. Er dient dus altijd met een kritische blik naar de data gekeken te worden.

Daarnaast hebben we de **gemeentelijke en regionale ambities** onderzocht door lokale en regionale beleidsstukken te analyseren. De **trends en ontwikkelingen** hebben we onderzocht door gebruik te maken van analyses van onder meer het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de ING.

Naast feiten bevat deze rapportage **opinies** van direct betrokkenen. Binnen de gemeente Buren hebben we (digitale) gesprekken gevoerd met het college, de raadsfracties en de gemeentesecretaris en domeinmanagers binnen de ambtelijke organisatie. Verder spraken we met vertegenwoordigers uit de regio, het ondernemersplatform en hebben we een groepsgesprek gevoerd met inwoners uit de diverse kernen. Een overzicht van de gesprekspartners is in bijlage 3 opgenomen.

Hoofdstuk 6 schetst het toekomstprofiel van Buren. Op basis van de 'foto' van de gemeente hebben we een aantal (uitvergroete) profielen ontwikkeld als mogelijk antwoord op de vraag: wat voor gemeente wil Buren zijn? Deze profielen zijn in een werksessie met de gemeenteraad getoetst en verrijkt. Daaruit is een samengesteld toekomstprofiel voortgekomen.

Het onderzoek is begeleid door een stuurgroep, bestaande uit burgemeester Josan Meijers (en daarvoor toenmalig burgemeester Jan de Boer), wethouder Pieter Neven, gemeentesecretaris Michiel van Dalen, griffier Elsa Weijenberg en bestuursadviseurs Gerard van Droffelaar en Mark Coenders. Vanuit de provincie nam Han Hiemstra deel aan de overleggen van de stuurgroep.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstukken 2 tot en met 5 vormen tezamen een 'foto' van Buren. **Hoofdstuk 2** schetst de gemeente Buren en haar karakter. **Hoofdstuk 3** gaat dieper op de gemeente in, door per thema een viertal zaken te behandelen: feiten en cijfers, trends en ontwikkelingen, de ambities van de gemeente Buren en de regio en tot slot, wat deze zaken betekenen voor Buren. We besluiten hoofdstuk 3 met een overzicht van de belangrijkste beelden die betrokkenen hebben over de diverse thema's. In **hoofdstuk 4** gaan we in op het thema schaalkracht. We zoomen in op samenwerking met de kernen én in de regio. **Hoofdstuk 5** beschrijft de rode draden uit de foto. In **hoofdstuk 6** schetsen we, aan de hand van de vier uiteenlopende profielen, het toekomstprofiel voor de gemeente Buren.

In de **bijlagen** hebben we de regionale samenwerkingsverbanden waaraan Buren deelneemt op een rij gezet en een overzicht van de gesprekspartners opgenomen. Daarnaast hebben we de toekomstscenario's die in de werksessie met de gemeenteraad centraal stonden beschreven. Tot slot hebben we de tabellen opgenomen waarnaar we in hoofdstukken 3 en 4 refereren.

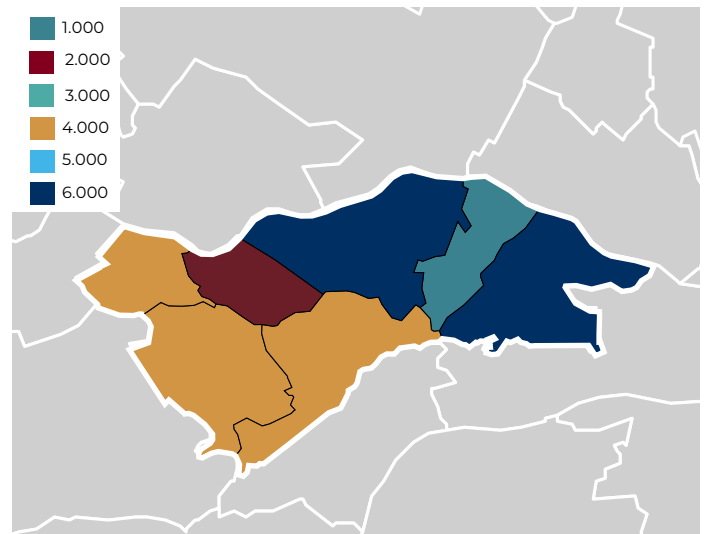
HOOFDSTUK 2

Buren in beeld

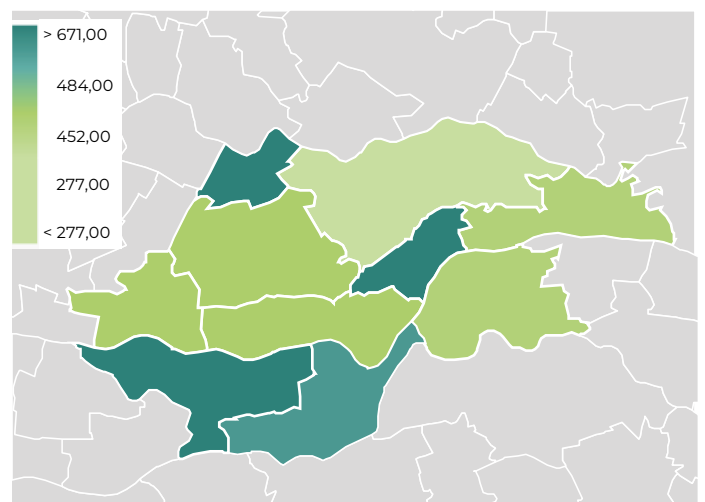
Buren is een ruim opgezette gemeente aan de westelijke kant van de provincie Gelderland. Leven naast de rivier betekende van oudsher leven met overstromingen. Hoewel de eerste rivierdijken al in de 14e eeuw werden gebouwd. Canon van Buren, 2021², liep het land ook daarna nog regelmatig onder water. Het slib sloeg neer in de lager gelegen gebieden en leidde uiteindelijk tot een dikke 'komkleilaag'. Het kommengebied³ werd veelal benut als grasland of boomkwekerij en weinig gebruikt voor bebouwing. Dit zorgt ook nu nog voor een open, grootschalig landschap.

Kenmerken van zowel de regio als de gemeente Buren zijn de groene omgeving, de fruit- en laanboomteelt, de veeteelt, de aanwezigheid van de logistieke sector en de uitstekende geografische ligging tussen Utrecht, 's-Hertogenbosch, Nijmegen en Arnhem in. Ook voor recreanten en toeristen is de gemeente een gewilde plek, niet in de laatste plaats vanwege het cultureel erfgoed. 'Oranjestad Buren' huisvestte bijvoorbeeld ooit een van de grootste kastelen van Nederland.⁴ Buren is onderdeel van Regio Rivierenland dat sinds 1986 een intergemeentelijk samenwerkingsverband is.

De gemeente Buren telt 27.010 inwoners⁵ en bestaat uit het stadje Buren en de dorpen en kernen Asch, Beusichem, Eck en Wiel, Erichem, Ingen, Kerk-Avezaath, Lienden, Lingemeer, Maurik, Ommeren, Ravenswaaij, Rijswijk, Zoelen en Zoelmond (zie Figuur 1). Dwars door de gemeente loopt het Amsterdam-Rijnkanaal. De huidige gemeente is ontstaan in 1999 uit een fusie tussen toenmalige gemeenten Buren, Lienden en Maurik. Het totale oppervlakte van 14.000 hectare zorgt ervoor dat de dorpen en zijn inwoners ruim verspreid zijn over het landelijke gebied (zie Figuur 2). De grote fysieke afstand tussen de dorpskernen, de historie van een herindeling⁶ en het Amsterdam-Rijnkanaal als geografische (en deels godsdienstige) scheidslijn zorgen enerzijds voor grote sociale cohesie binnen de dorpsgemeenschappen, maar anderzijds voor weinig identificatie met de gemeente Buren als zodanig. Het samenspel tussen gemeente, kernen en de regio zal per beleidsdomein worden uitgediept in de volgende hoofdstukken.

Figuur 1 Aantal inwoners gemeente Buren per wijk (AlleCijfers, 2020)

Figuur 2 Aantal adressen per km² in regio Rivierenland (CBS, 2021)

² Canon van Buren, 2021

³ Stichting Landschapsbeheer Gelderland, 2020

⁴ Canon van Buren, 2021

⁵ Gemeente Buren, via <https://www.buren.nl/buren-in-cijfers-26-741-inwoners/>

⁶ De gemeente Buren is ontstaan uit een herindeling in 1999 van de gemeenten Buren, Lienden en Maurik. Ook in 1978 vond al een herindeling plaats; toen werden de gemeenten Beusichem, Zoelen en een deel van de gemeente Buurmalsen bij Buren gevoegd.

HOOFDSTUK 3

Ambities en opgaven

Om een richting voor de toekomst te bepalen, is het nodig om eerst te bepalen waar de gemeente nu staat en wat er op haar afkomt. Welke ontwikkelingen zorgen voor opgaven waar je als gemeente niet onderuit kan? Dit hoofdstuk beschrijft op basis van documentstudie (1) hoe de gemeente Buren ervoor staat, ten opzichte van (andere gemeenten in) Regio Rivierenland, het provinciaal en het landelijk gemiddelde, (2) welke grote trends en ontwikkelingen er op de gemeente afkomen, (3) wat de huidige gemeentelijke en regionale ambities en opgaven zijn (zoals vastgelegd in visies en beleidsdocumenten) en (4) wat dit betekent voor de gemeente Buren. Dit doen we voor de thema's:

- Demografie, wonen en bereikbaarheid
- Economie
- Duurzaamheid
- Sociaal domein
- Onderwijs
- Cultuur, sport en recreatie
- Veiligheid
- Bestuur en organisatie

3.1 Demografie, wonen en leefbaarheid

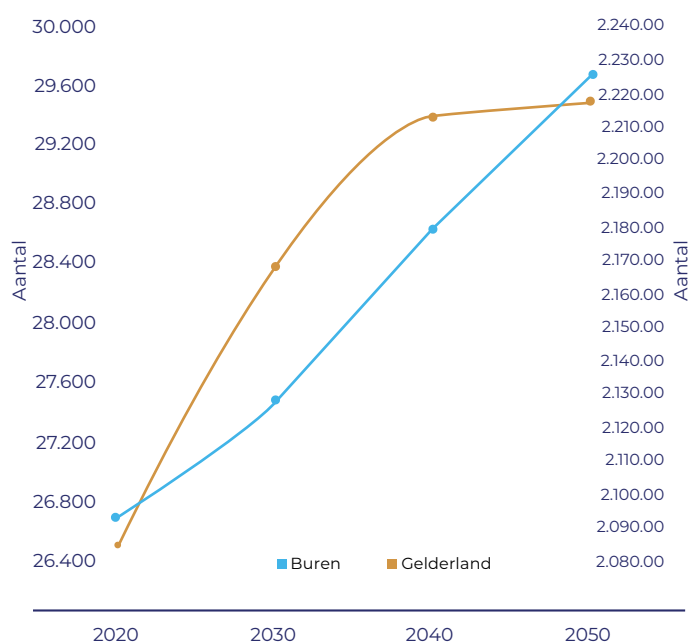
3.1.1 Huidige situatie

Demografie

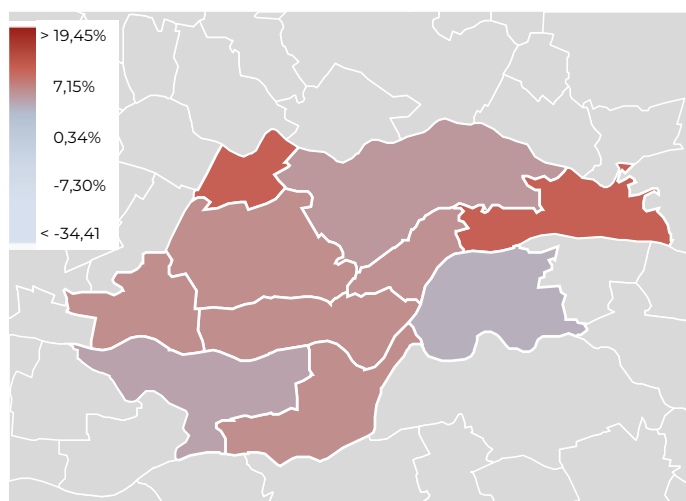
Figuur 3 laat zien dat de **bevolking** in zowel de gemeente Buren als de provincie Gelderland **groeit**.⁷ De groei van Buren blijft de aankomende decennia relatief achter bij de provinciale groei. Echter, na 2040 is de verwachting dat de bevolkingsgroei in Buren doorzet, terwijl de Gelderse groei afvlakt. Figuur 4 visualiseert de prognose bevolkingsgroei 2010-2050 voor de regio Rivierenland. De verwachte bevolkingsgroei is het grootst in Culemborg en Neder-Betuwe, en het kleinst in West Maas en Waal.

Figuur 5 laat zien dat de meeste inwoners van Buren wonen in de kernen Lienden en Maurik. De verschillende leeftijdsgroepen relatief gezien redelijk gelijk verdeeld over de kernen.

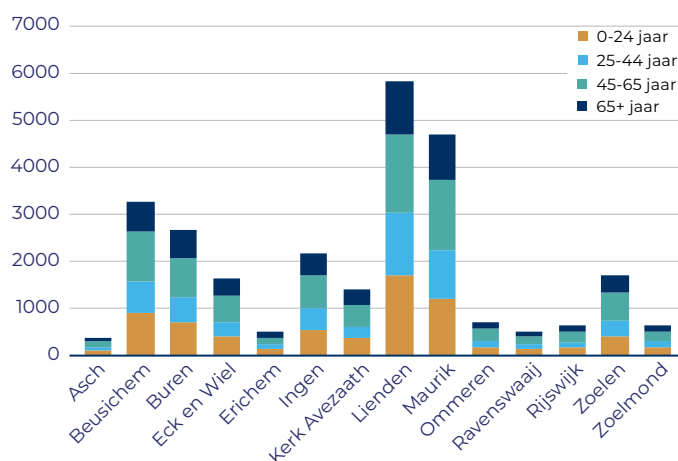
Deze verhouding tussen leeftijdscategorieën is ook uit te drukken in groene en grijze druk. De **groene druk** (de verhouding tussen het aantal jongeren ten opzichte van inwoners tussen de 20-64 jaar) en de **grijze druk** (de verhouding tussen het aantal 65+ers ten opzichte van inwoners tussen de 20-64) jaar liggen in Buren

Figuur 3 Bevolkingsprognose Gemeente Buren en Provincie Gelderland, ABF Research – Primos 2020

Figuur 4 Prognose bevolkingsgroei Rivierenland 2010-2050 (CBS)

Figuur 5 Inwonersaantal naar leeftijdscategorie in gemeente Buren (CBS, 2020)

⁷ De bevolkingsprognose is een simulatiemodel dat de meest waarschijnlijke ontwikkeling van de bevolking weergeeft. Het model is gebaseerd op veronderstellingen, waarnemingen en trends over geboorte, sterfte, emigratie en immigratie (Primos/ABF Research, 2020).

rond het landelijk gemiddelde. In de regio valt vooral de relatief hoge groene druk in de West Betuwe en Neder-Betuwe op (zie Figuur 6). Bij het inzoomen op de kernen van Buren (Figuur 7) is te zien dat bijna overal de groene druk flink hoger ligt dan de grijze druk, al liggen deze in Zoelen en Kerk-Avezaath dicht bij elkaar.

Wonen

De kerngegevens over wonen wijzen uit dat de woningvoorraad in de **koopsector** in Buren relatief groter en de woningvoorraad in de corporatie-huursector en de particuliere **huursector** relatief kleiner is in vergelijking met de regio, de provincie en Nederland (zie Figuur 8).

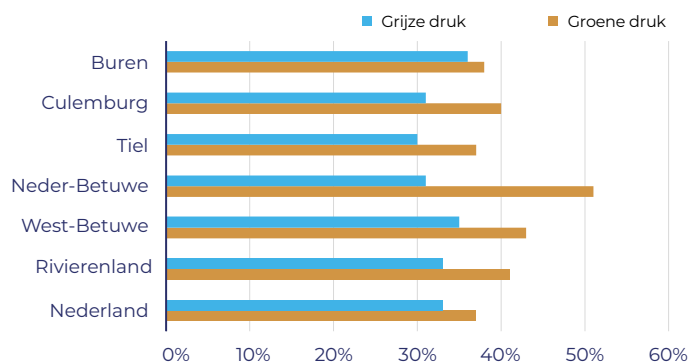
De **verkoopprijs** van woningen in Buren is relatief hoog vergeleken met buurgemeenten (zie Figuur 9), alleen de huizen in West-Betuwe worden gemiddeld voor een hogere prijs verkocht. Op dit moment wordt er volop gebouwd in de gemeente: in Buren, Maurik, Ravenswaaij, Beusichem, Kerk-Avezaath, Ommeren en Zoelen wordt er gewerkt aan nieuwbouwprojecten.

Ontwikkelingen

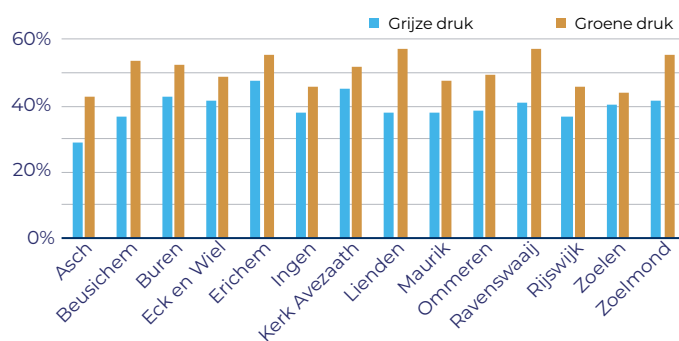
De gemeente zet in op een woningprogramma dat uitgaat van maximaal 1.400 nieuwe woningen in de aankomende 10 jaar. Hiervan zijn 840 woningen noodzakelijk voor de lokale woonbehoefte. Vanwege de grote vraag naar woningen wil de gemeente Buren inzetten op het bouwen van 1.400 woningen. Hierbij gaat het ook om woningen die bedoeld zijn voor mensen van buiten de gemeente, zoals terugkerende Burenaren. Dit zijn mensen die al eerder in de gemeente Buren woonden en nu weer terug willen komen⁸.

Om in de (toekomstige) woningbehoefte van huidige en nieuwe Burenaren te voorzien, zijn er verschillende gereserveerde woningbouwprojecten. In Kerk-Avezaath ontwikkelt de gemeente de woningbouwlocatie Teisterbant. In dit gebied worden 45 woningen van verschillende typen gebouwd, aansluitend bij de woonvisie en de het 'bouwen voor behoefte'. Naast de woningbouw in Teisterbant is woningbouw mogelijk over de periode 2020 tot en met 2024, in de deelgebieden:

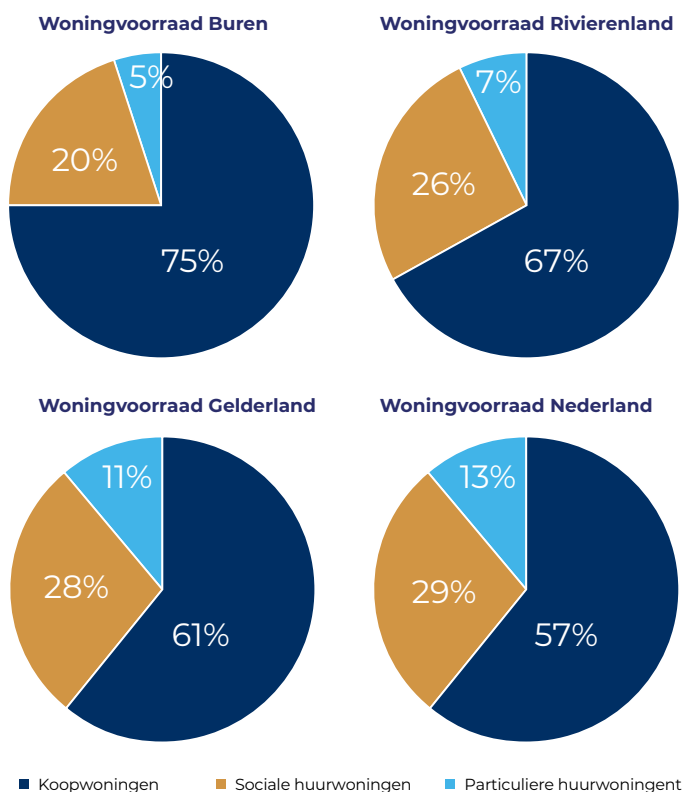
- Beusichem: 95 woningen
- Buren: 89 woningen
- Maurik: 158 woningen
- Lienden: 121 woningen
- Buitengebied: 81 woningen.

Figuur 6 Demografische druk in groene en grijze druk – gemeente (CBS, 2020).

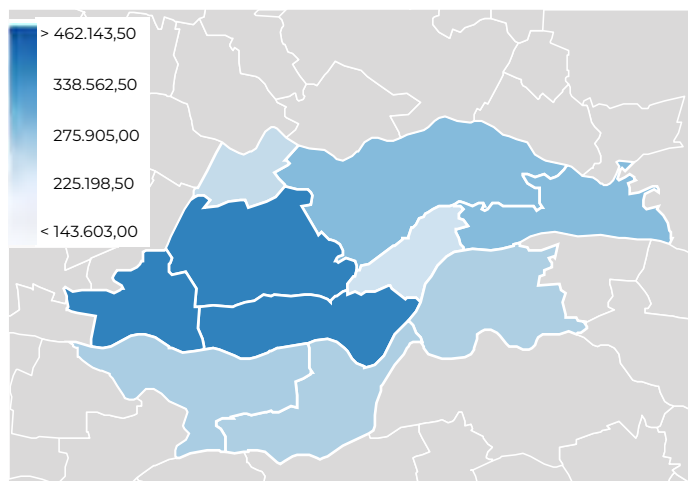

Figuur 7 Demografische druk in groene en grijze druk – kernen (CBS, 2020)

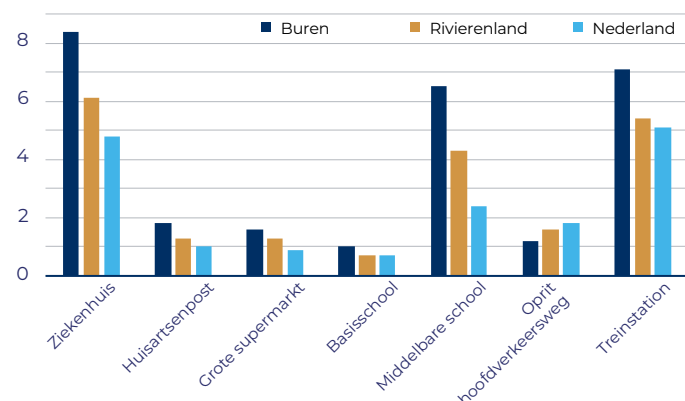

Figuur 8 Verdeling van de totale woningvoorraad (CBS, 2019)

⁸ Regio Rivierenland, Regionale Woonagenda Rivierenland 2020-2030.

Figuur 9 Verkooprijzen huizen in de regio Rivierland in 2019 (CBS, 2019)

Figuur 10 Gemiddelde afstand tot voorzieningen in km (CBS, 2019)

Deze woningen worden door particuliere initiatieven gerealiseerd. In Maurik geeft Buren het bedrijventerrein Doejenburg II uit. Het beleid rondom bedrijventerreinen is regionaal vastgesteld in het Regionaal Programma Werklocaties. Op het bedrijventerrein mogen maximaal vijftien bedrijfswoningen worden gebouwd.

Grondexploitatie

De gemeente Buren kan zowel gebruik maken van actief, faciliterend en strategisch grondbeleid.⁹ In het eerste geval wordt actief grond aangekocht, terwijl de gemeente zich bij faciliterend grondbeleid beperkt tot het regelgevende gedeelte. Strategisch grondbeleid betreft de aankoop (en mogelijk later verkoop) van strategisch gelegen percelen. Het uitgangspunt van de gemeente Buren is om een faciliterend grondbeleid te voeren.¹⁰

Er zijn twee actieve grondexploitaties, te weten: Teisterbant Kerk-Avezaath en Bedrijventerrein Doejenburg II. Beide plannen worden naar verwachting met een verlies afgesloten: Teisterbant met een tekort van € 181.000 en Doejenburg II met een tekort van € 7.365.000¹¹. Voor deze verliezen zijn voorzieningen gevormd.

Leefbaarheid

Met behulp van de leefbarometer wordt de **leefbaarheid** van alle Nederlandse gemeenten, wijken, buurten en straten gemonitord (zie tabel 3). Uit de meting uit 2018 blijkt dat Buren – in tegenstelling tot omringende gemeenten – op elke indicator bovengemiddeld scoort (dat wil zeggen: relatief hoge afwijking van het landelijk gemiddelde), behalve op het gebied van voorzieningen. Op voorzieningen scoort de gemeente Buren, evenals omringende gemeenten, aanzienlijk lager dan het landelijk gemiddelde (-15,8).

Een mogelijke verklaring hiervoor ligt in de relatief lage adressendichtheid van Buren. De gemeente beslaat een groot oppervlak, met veel relatief kleine kernen. Niet elke kern heeft een zelfvoorzienend voorzieningenniveau (zoals winkels, scholen, zorg), waardoor bewoners voor bepaalde voorzieningen naar een andere kern moeten, binnen of buiten de eigen gemeente.¹² Dit wordt zichtbaar in figuur 10 en tabel 4. De gemiddelde **afstand** tot een ziekenhuis, huisartsenpost, grote supermarkt, middelbare school en treinstation is groter dan het gemiddelde van Nederland en de regio. De nabijheid van grote snelwegen blijkt uit de afstand tot een oprit van een hoofdverkeersweg: deze is lager dan het landelijk en regionale gemiddelde. Inwoners van Buren zonder auto zijn voornamelijk aangewezen op het openbaar vervoer. Onder jongeren staat het openbaar vervoer op de eerste plaats van aspecten waarover zij ontevreden zijn in hun woonomgeving: 23% is hierover ontevreden (ter vergelijking: het gemiddelde in de regio GGD Gelderland-Zuid regio ligt op 8%).

Binnen de gemeente zijn (kleine) verschillen te zien wat betreft nabijheid van voorzieningen. Figuur 11 toont dat inwoners van Buren, Maurik en Lienden gemiddeld dichterbij een grote supermarkt wonen dan inwoners van omliggende kernen. Dit is ook logisch, aangezien in deze drie dorpen de meeste mensen wonen. De kernen zijn verder allemaal voorzien van een kinderdagverblijf op maximaal 3 tot 5

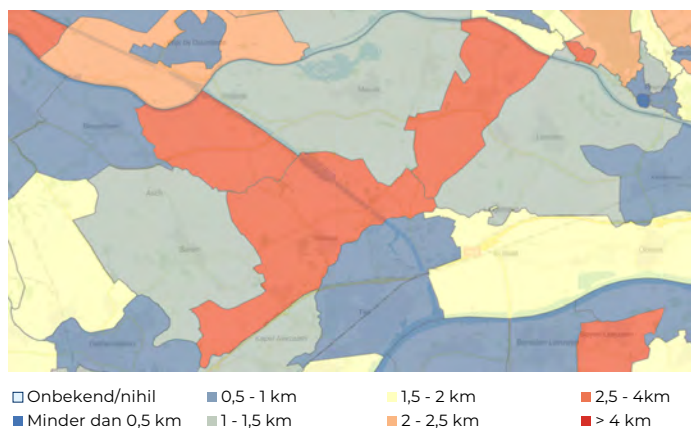
¹¹ Dit bedrag hangt af van de actuele grondprijs (die afhangt van de algemene vraag in Nederland, die tot voor kort parallel aan de economische groei aantrok, en de specifieke vraag in dit segment en op deze plek) en de prijs die destijds voor deze grond is betaald. Er is geen benchmark uitgevoerd naar grondexploitaties in vergelijkbare gemeenten en dus ook geen uitspraak te doen over de relatieve hoogte van deze tekorten.

¹² Gemeente Buren, Integraal Beleid Openbare Ruimte 2015.

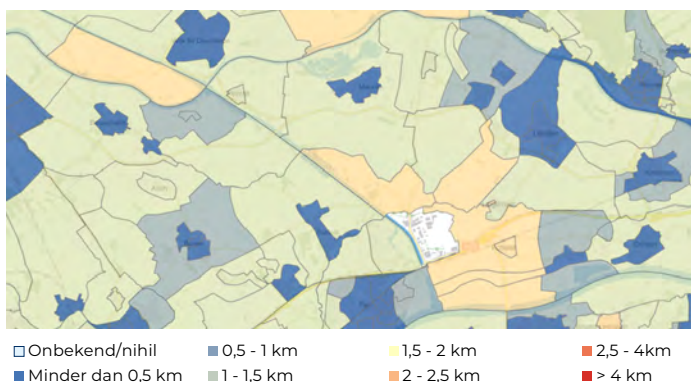
⁹ Nota grondbeleid 2017-2020.

¹⁰ Bron: <https://buren.begroting-2020.nl/p10907/grondbeleid>.

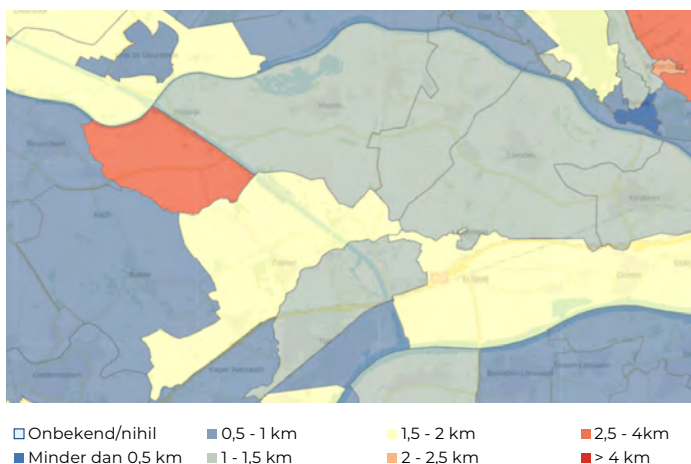
kilometer afstand (zie Figuur 12) en ook restaurants zijn redelijk nabij (Figuur 13): alleen de bewoners van Ravenswaaij moeten hiervoor verder reizen dan de overige inwoners van de gemeente.

Figuur 11 Gemiddelde afstand tot een grote supermarkt op wijkniveau (CBS, 2018)

Figuur 12 Gemiddelde afstand tot een kinderdagverblijf – buurtniveau (CBS, 2017)

Figuur 13 Gemiddelde afstand tot een restaurant – wijkniveau (CBS, 2018)

3.1.2 Trends en ontwikkelingen

- Nederlands telt ruim 17,4 miljoen inwoners en de verwachting is dat de bevolking tot 2050 blijft groeien tot ruim 18,5 miljoen inwoners. Ook voor Buren is de verwachting dat er sprake zal zijn van bevolkingsgroei. Dit betekent onder meer dat er meer woningen nodig zullen zijn. Daar komt bovenop dat de gemiddelde gezinsgrootte en het aantal personen per huishouden afneemt, wat leidt tot een vraag naar meer woningen.
- In Nederland is sprake van dubbele vergrijzing: er zijn meer ouderen die gemiddeld ouder worden en er is sprake van ontgroening (minder geboorten). De grijze druk van 33% in 2019 zal naar verwachting doorgroeien naar 50,1% in 2040. Daarbij zal de groene druk toenemen van 37,3% in 2019 naar 41,1% in 2040. Deze veranderende samenstelling van de bevolking heeft ook gevolgen voor de woningmarkt: ouderen hebben bijvoorbeeld andere typen woningen nodig. Deze demografische ontwikkelingen (bevolkingsgroei en veranderingen in de omvang van huishouden en in de bevolkingssamenstelling) stellen Nederland voor een woningbouwopgave.

Urbanisatie

- De bevolking in de tien grootste gemeenten is in 2020 veel minder gegroeid dan in 2019. Doordat het aantal immigranten (arbeidsmigranten, maar ook internationale studenten en expats) sinds de wereldwijde coronamaatregelen sterk afnam, zakte de bevolkingsgroei vooral in deze steden in. Enkele kleinere gemeenten aan de rand van grote steden groeiden in 2020 het hardst. Daarnaast was er sterke groei in sommige kleinere gemeenten buiten de randstad.¹³

3.1.3 Ambities

De gemeente Buren zet in op **leefbare kernen**. Om de doelstellingen op het gebied van de fysieke leefomgeving te behalen, stelt de gemeente de volgende ambities¹⁴:

- Meer **woningbouw** en meer gevarieerde woningbouw. In het Woningbouwprogramma presenteert de gemeente vier strategische pijlers¹⁵:
 - Meer diversiteit in de voorraad met behoud van de 'dorpse' kwaliteiten.
 - Bouwen voor de jonge doelgroep.
 - Bouwen voor de oudere doelgroep.
 - Aandacht voor betaalbaarheid en vernieuwing van de sociale voorraad.
- De **voorzieningen** in de gemeente zijn belangrijk voor de leefbaarheid, zelfredzaamheid en aantrekkelijkheid van de kernen. De gemeente wil een faciliterende rol vervullen en voorzieningen mogelijk maken in kernen wanneer daar behoefte aan is en draagvlak bestaat. Daarnaast wordt in de regio een regionale visie opgesteld over voorzieningen. Er zal worden gekeken hoe de deelnemende partijen elkaar op het vlak van voorzieningen kunnen ondersteunen en aanvullen.
- De huidige structuur van het **openbaar vervoer** verbeteren, om zo de kernen per openbaar vervoer bereikbaar te houden. Daarnaast wordt ingezet op verkeersveiligheid en slimme ontsluitingen voor bedrijven.
- In 2020-2023 wordt er (noodgedwongen) meer ingezet op het onderhouden van **wegen**. Daarnaast wordt er ingezet om **civiele kunstwerken** en **openbare verlichting** weer te laten voldoen aan de actualisatie van het BBV.¹⁶
- Bij het onderhouden en het inrichten van de publieke ruimte rekening houden met de **gebiedstypes** en **historie** (bijvoorbeeld bij centrumgebieden en de boerenlanen die de kernen met het buitengebied verbinden).¹⁷
- Een integrale afweging aan de voorkant en een duidelijke lijn in aanpak van **ruimtelijke initiatieven en projecten**. Uitgangspunt daarbij is dat de initiatiefnemer betaalt en dat de gemeente het proces enkel faciliteert/regisseert.

- Een **Integraal Veiligheidsplan**, waarbij wordt ingezet op preventie waar dat kan en repressie waar het moet. Er wordt kerngericht gewerkt; inwoners worden gestimuleerd om actief en preventief bij te dragen aan de veiligheid in hun eigen kern.
- **Groenbeheer** door afvalverwerkingsbedrijf Avri wordt geëvalueerd. Daarnaast wordt ingezet op de verbetering van de biodiversiteit. Daarnaast gaat er extra geld naar het goed onderhouden van begraafplaatsen.

Om de **woningbouwopgave** in de regio af te stemmen, is de Regionale Woonagenda Rivierenland 2020-2030 opgesteld. Regionale afstemming moet zorgen voor voldoende woningen, voor de juiste doelgroepen én op de goede plek. Dit is nodig omdat er veel onderlinge relaties zijn tussen lokale woningmarkten in de regio, maar er wordt ook nadrukkelijk rekening gehouden met de verschillen tussen en de eigenheid van alle individuele gemeenten en hun kernen.

De Regio Rivierenland heeft daarnaast ook ambities op het niveau van **infrastructuur en mobiliteit**. Een van de drie speerpunten van de regio is 'Economie en Logistiek'. De regio heeft een centrale ligging en wordt doorsneden door twee belangrijke verkeersaders en grote waterwegen. Zij is hiermee een belangrijk onderdeel van de 'Gelderse Corridor'. Economisch gezien is er een sterke verbinding tussen Agribusiness en Logistiek, waardoor de regio zich steeds verder specialiseert in logistieke activiteiten. Goede infrastructuur is hiervoor een belangrijke randvoorwaarde. De regio streeft daarom naar optimale bereikbaarheid via alle modaliteiten: spoor, weg (A2 en A15), fietspaden, water, lucht, energievermogen en opwek ('pijplijn') en breedband.¹⁸

¹⁴ Gemeente Buren, Coalitieakkoord 2020-2022

¹⁵ Gemeente Buren, Woningprogramma 2020-2030

¹⁶ Gemeente Buren/Team Beheer, Integraal overzicht: beheerplannen openbare ruimte

¹⁷ Gemeente Buren, Integraal Beleid Openbare Ruimte, 2015

¹⁸ Regio Rivierenland, Ambitiedocument 2016-2020.

3.1.4 Wat betekent dit voor de gemeente?

- De gemeente Buren bestaat uit verschillende woonkernen, met elk een eigen karakter en een sterke kerngebondenheid van de inwoners. De gemeente wil middels haar kernenbeleid inzetten op maatwerk (waar mogelijk) per kern.
- De demografische trend van vergrijzing in Buren heeft grote gevolgen, zoals een groei van het aantal eenpersoonshuishoudens en een grotere behoefte aan (mantel)zorg en woon-zorgconcepten. Ook legt het druk op de zorg en voorzieningen die (deels door de gemeente) geboden moeten worden.
- Net als de rest van de regio en veel andere delen van Nederland kent Buren een woningbouwopgave. Gezien de (wijzigende) bevolkingssamenstelling is er behoefte aan extra starters- en seniorenwoningen. Daarnaast is er een opgave om nieuwe en bestaande woningen aan te passen aan de eisen die voortvloeien uit het Klimaatpakkoord. De woningbouwopgave wordt regionaal afgestemd in de Regionale Woonagenda Rivierenland 2020-2030.
- De Leefbarometer laat zien dat het goed wonen en leven is in Buren, zeker op gebied van de fysieke omgeving, veiligheid, bewoners en woningen. Om dit op peil te houden zal inzet van de gemeente nodig blijven, bijvoorbeeld om de kwaliteit van de openbare ruimte goed te houden en voldoende passende woningen beschikbaar te hebben.
- Bereikbaarheid van de kernen en de afstand tot bushaltes blijft een aandachtspunt, zeker gezien de vergrijzing. Daarnaast heeft Buren, net zoals de rest van Nederland, de opgave om het vervoer duurzamer te maken. Tot slot vraagt het regionale speerpunt van Economie en Logistiek inzet van de gemeente Buren om de regionale bereikbaarheid (over spoor, weg, fietspad, water, lucht, pijplijn en breedband) te verbeteren.

3.2 Economie

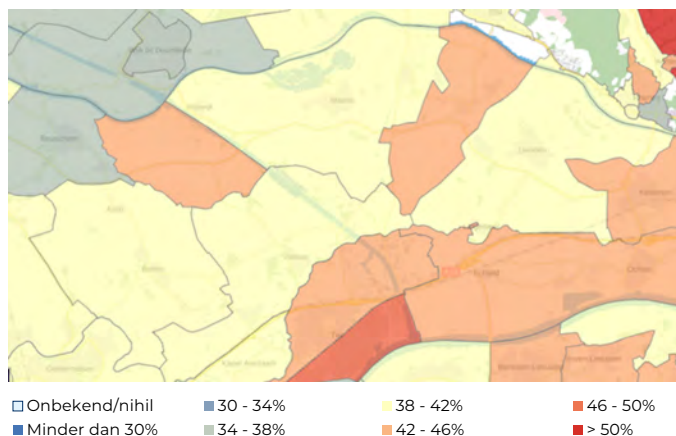
3.2.1 Huidige situatie

Het **aantal banen** per 1000 inwoners is in de gemeente Buren relatief laag, terwijl het **aantal bedrijfsvestigingen** juist relatief hoog is in vergelijking met de regio Rivierland, Gelderland en Nederland. Dit duidt op veel kleinere ondernemingen, wat in lijn is met het relatief hoge **percentage zzp'ers** in Buren. De netto **arbeidsparticipatie** ligt net iets boven het landelijk gemiddelde, maar onder het gemiddelde in Rivierenland. Het **werkloosheidspercentage** van Buren ligt net iets onder het regionaal, provinciaal en landelijk gemiddelde (zie tabel 5). De inkomens zijn redelijk gelijk verdeeld over de gemeente, al zijn er aan de westkant van het kanaal relatief iets meer mensen met een hoger inkomen dan aan de oostkant van het kanaal (zie Figuur 14 en Figuur 15).

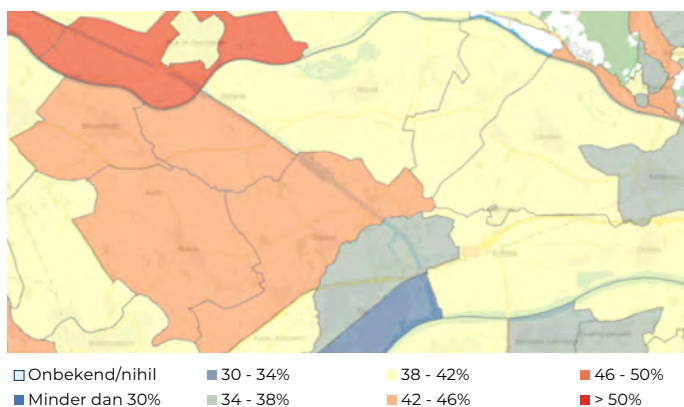
Figuur 16 laat zien dat de banenverdeling over sectoren in de gemeente Buren en de regio Rivierenland over het algemeen niet ver uit elkaar liggen. De **zakelijke** en **collectieve dienstverlening**, **handel** en **industrie** zijn de grootste sectoren zijn in de gemeente Buren. Opvallend is dat de **agrarische sector** relatief groot is in Buren: het percentage banen in de landbouw is met 9% aanzienlijk hoger dan het landelijk gemiddelde van 2,6%. Voor de hele regio Rivierenland geldt overigens dat de agrarische sector dé kenmerkende sector is. Het landschap, de voedingsrijke bodem en het Nederlandse klimaat leveren hiervoor de optimale randvoorwaarden. De sector werd naar verloop van tijd bepalend voor het de invulling van het landschap en de identiteit van de regio: fruit is in Rivierenland zichtbaar aanwezig.¹⁹ Daarnaast kent de gemeente Buren van oudsher relatief veel paardenfokkerijen. Later kwam de melkveehouderij centraler te staan.²⁰

Tot slot kent de gemeente Buren vier bedrijventerreinen: Beusichem Zuid (Beusichem), De Hofstede (Lienden) en 't Hulster (Buren) en Doejenburg I (Maurik). Bedrijventerrein Doejenburg II is momenteel in ontwikkeling en voor een gedeelte uitgegeven.²¹

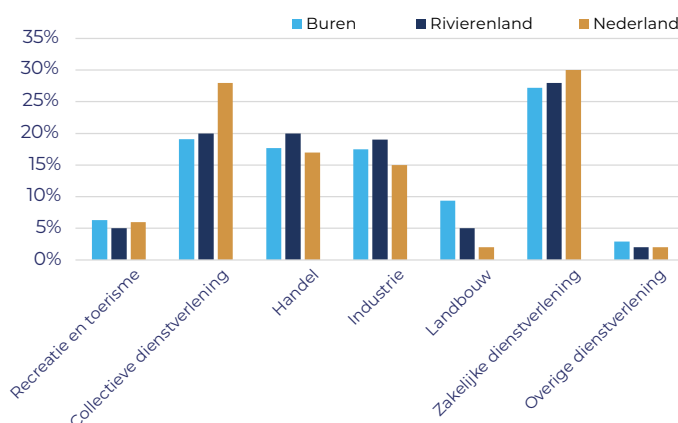
Uit een landelijk onderzoek onder mkb'ers blijkt dat Buren relatief goed scoort op de thema's over de tevredenheid over het **ondernemersklimaat** en de **prijs-kwaliteitverhouding van gemeentelijke producten en belastingen** (denk aan ozb, rioolheffing, leges voor vergunningen, evenementen, marketing

Figuur 14 Percentage personen met een laag inkomen – wijkniveau (CBS, 2017)

Figuur 15 Percentage personen met hoog inkomen – wijkniveau (CBS, 2017)

Figuur 16 Verdeling van banen per sectoren (in percentages) (LISA, 2018)

¹⁹ Regio Rivierenland, Ambitiedocument 2016-2020.

²⁰ Gemeente Buren, Structuurvisie 2009-2019.

²¹ Via: www.buren.nl/onderwerp/bedrijventerreinen.

en investeringen in bedrijventerreinen, winkelgebieden, binnensteden en dorpskernen). Op gebied van de **communicatie**, het **beleid** en het **imago** van de gemeente scoort Buren minder goed. Op de totale ranking mkb-vriendelijke gemeentes is Buren gestegen van een 44ste plek in de ranglijst in 2016 gestegen naar een 20ste plaats in 2020 (zie tabel 6).

De gemeente Buren heeft zich de afgelopen jaren ingezet voor de aanleg van glasvezel in het buitengebied en in de zeven kleine kernen. De aanleg van glasvezel was daarnaast een veelgenoemd thema in de verkiezingsprogramma's voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2018. In mei 2019 is gestart met de aanleg van het glasvezelnetwerk.²² Inmiddels is de aansluiting van vrijwel alle percelen in het buitengebied gerealiseerd, op een aantal woningen na waarvoor toestemming van het waterschap nodig is.

De impact van corona

De economie van Buren wordt, net als elders in Nederland, geraakt door de coronacrisis. In de gemeente behoren naar schatting 650 tot 2.150 bedrijven tot de sectoren die het meest geraakt zijn door de coronamaatregelen van het kabinet. Zij vallen onder de regeling Tegemoetkoming schade COVID-19 (TOGS) van het Rijk. Daarnaast bedenken ondernemers creatieve oplossingen, zo zoeken fruitteeltbedrijven die onvoldoende arbeidsmigranten hebben naar inwoners die een handje kunnen helpen bij het oogsten en ontwikkelden ondernemers de website www.kooplokaalburen.nl, waarop inwoners gemakkelijk kunnen zien welke lokale ondernemers er zijn en wat zij te bieden hebben.²³

3.2.2 Trends en ontwikkelingen²⁴

De structuur van de Nederlandse economie verandert. Hieraan ligt een aantal ontwikkelingen ten grondslag:

- De economie heeft te maken met toenemende **internationalisering en digitalisering**, waardoor toegang tot het internet een steeds grotere rol speelt en fysieke afstanden een steeds kleinere.
- Na een sterke economische groei de afgelopen jaren, maken veel sectoren momenteel **economische krimp** door als gevolg van de huidige coronacrisis. Naar verwachting zullen alleen de sectoren zorg en welzijn, post en koeriers en het openbaar bestuur groeien. Met name voor de horeca,

cultuur, sport en recreatie, verhuur en overige zakelijke diensten wordt grote krimp verwacht.²⁵

- Door **bevolkingskrimp en vergrijzing** neemt de omvang van de beroepsbevolking af.
- Nederland heeft steeds meer een **kenniseconomie** met een sterke focus op dienstverlening. Banen op mbo-2/3-niveau verdwijnen door automatisering en robotisering en tegelijkertijd stijgt het gemiddelde opleidingsniveau in Nederland. Deze hoger opgeleiden concentreren zich met name in stedelijke gebieden.
- Er is sprake van toenemende **regiospecialisatie**, met clusters rondom de grote stedelijke gebieden. Regio Eindhoven focust zich bijvoorbeeld op High Tech Innovation, ICT en maakindustrie, regio Arnhem-Nijmegen op topsectoren Health en Energy en regio Twente op Hightech systemen en materialen. Door de toenemende regiospecialisatie ontwikkelt de werkgelegenheid zich ook variërend per regio.

3.2.3 Ambities

In de **regio Rivierenland** wordt de economische focus gelegd op agribusiness, logistiek, en toerisme. De regio heeft hierbij de volgende doelstellingen²⁶:

- **Agribusiness**: de tuinbouw nog meer toonaangevend in Europa maken.
- **Logistiek**: in de top-3 logistieke hotspots van Nederland te komen.
- **Toerisme**: de Regio Rivierenland als toeristisch-recreatief merk neerzetten en een jaarlijkse omzetgroei van 5% realiseren.

Figuur 17 Strategische logistieke ligging van de Regio Rivierenland

²² Via: <https://www.buren.nl/onderwerp/glasvezel/>.

²³ Gemeente Buren, De impact van het coronavirus in Buren: Een analyse op de ontwikkelingen, risico's en nafase, 2020.

²⁴ Gebaseerd op: TNO, Agenda voor Nederland, 2020.

²⁵ UWV Werkbedrijf – Arbeidsmarkt, 2020 <https://www.waarstaatjegemeente.nl/jive>.

²⁶ Regio Rivierenland, Ruimtelijke Strategische Visie 2019.

Een sterke economie levert een belangrijke bijdrage aan de levendigheid en het woonklimaat in de kernen van de gemeente Buren.²⁷ Ambities zijn om het **Regionaal Investeringsfonds** meer te benutten, om (met respect voor de kerkgang) het **ondernemersklimaat** te versterken en om de **uitgifte van bedrijvenskavels** te stimuleren en activeren.²⁸ Momenteel werkt de gemeente Buren, samen met ondernemers, aan een Nota Economie.²⁹

3.4.2 Wat betekent dit voor de gemeente?

- De agrarische sector en het hoge aantal zzp'ers zijn kenmerkend voor de gemeente Buren en voor de regio Rivierenland. Dit brengt specifieke vragen met zich mee. Hoe stimuleer en faciliteer je als gemeente verduurzaming van agrarische bedrijven? Hoe geven we klimaatadaptatie vorm? Wat doen we met eventueel vrijvallende agrarische bebouwing? Hoe staan onze zzp'ers ervoor na de coronacrisis en hoe zorgen we voor een gezond ondernemersklimaat?
- De coronacrisis raakt het bedrijfsleven in Buren, wat zorgen oplevert bij inwoners en ondernemers en uitdagingen voor de gemeente met zich meebrengt. Denk bijvoorbeeld aan oplopende werkloosheid en leegstand.
- Om de leefbaarheid in de kernen te behouden en te versterken is een sterke economie een randvoorwaarde. Denk aan voldoende werkgelegenheid (in de regio) en voorzieningenaanbod in de kernen. Dat vraagt aandacht van de gemeente.
- In de regio zijn afspraken gemaakt om als gemeenten samen te werken aan een sterke regionale economie. De regionale focus op agribusiness, logistiek en toerisme passen goed bij het profiel van de gemeente Buren en kunnen haar veel opleveren. Om dit te bereiken is wel actieve inzet van Buren in de regionale samenwerking nodig, wat capaciteit in personeel en middelen vraagt.

²⁷ Gemeente Buren, Coalitieakkoord 2020-2022.

²⁸ Gemeente Buren, Coalitieakkoord 2020-2022.

²⁹ Ten tijde van het schrijven van dit rapport is deze Nota Economie nog niet verschenen.

3.3 Duurzaamheid

3.3.1 Huidige situatie

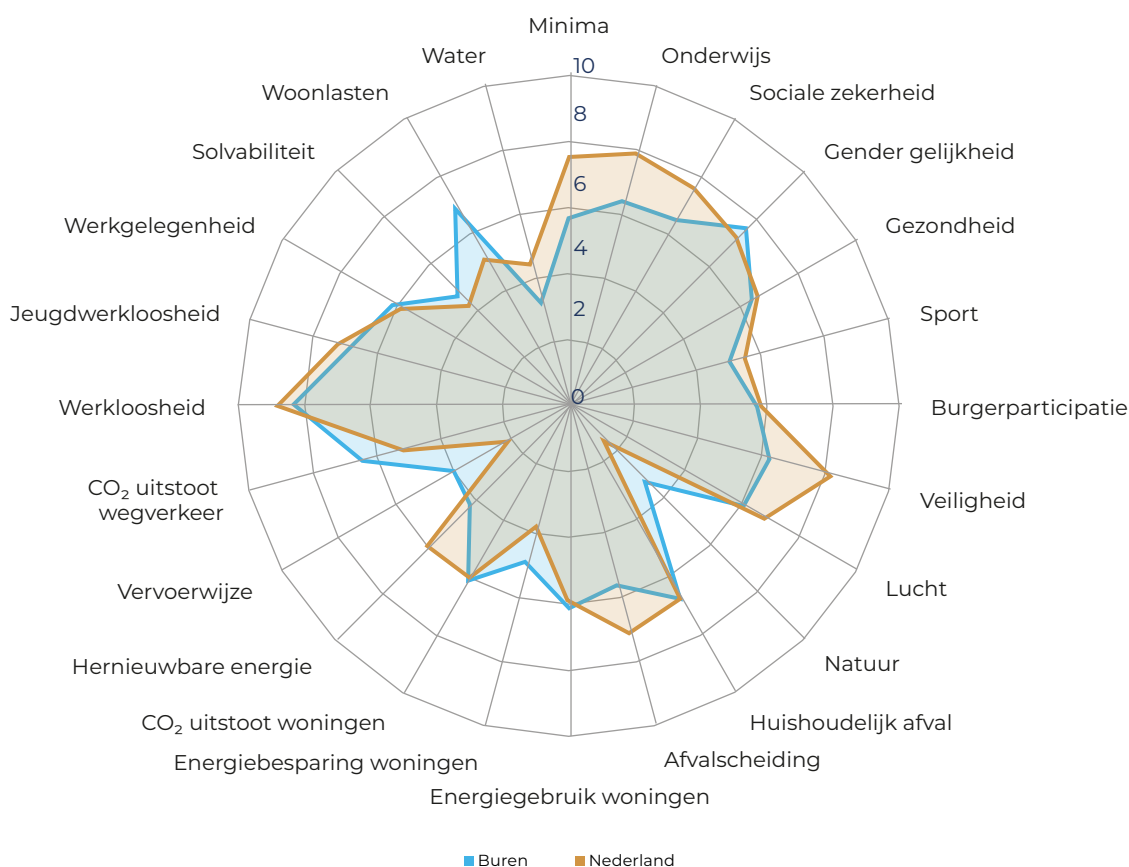
Uit tabel 7 blijkt dat Buren over relatief **veel hernieuwbare energie, warmte en elektriciteit** beschikt. Deze percentages liggen zowel ver boven het landelijk en provinciaal gemiddelde, als boven de gemiddelden van omringende gemeenten. De waterkrachtcentrale in Maurik kan een verklarende factor voor de grote hoeveelheid 'schone' stroom zijn. De waterkrachtcentrale heeft een capaciteit van 10 megawatt en levert voldoende stroom voor circa 8000 huishoudens.³⁰ Het **aantal woningen met zonnepanelen** in Buren is tevens hoger dan het landelijk en provinciaal gemiddelde en ligt in lijn met omringende gemeenten.

Figuur 18 wijst uit dat Buren op veel

duurzaamheidsindicatoren beter scoort dan het landelijk gemiddelde. Op het gebied van **natuur**³¹, **energiezuinige woningen en duurzame vervoersmiddelen** scoort Buren lager dan het landelijk gemiddelde. Binnen de gemeente leeft het onderwerp: inwoners en ondernemers hebben gezamenlijk energiecoöperatie eCoBuren opgezet waarmee zij zich inzetten voor een duurzame en verantwoorde energietransitie.³²

³⁰ Bron: <https://group.vattenfall.com/nl/wat-we-doen/ onze-energiebronnen/waterkracht>

³¹ Hoewel Buren gekenmerkt wordt door een landelijke omgeving bestaat deze voor 80% uit agrarische grond. Iets meer dan 8% van het bodemgebruik is voor bos, natuur en binnenwater.
³² eCoBuren, 2021, via www.ecoburen.nl

Figuur 18 Duurzaamheidsindex Buren (dimensies mens & maatschappij, milieu & energie, economie)³³

³³ Bron: <https://gdindex.nl/dashboard/duurzaamheid?regionlevel=gemeente®ioncode=214>. De gemeentelijke duurzaamheidsindex meet de duurzaamheid van gemeenten, in de breedste zin van het woord. De index is gebaseerd op drie dimensies: Mens & Maatschappij, Milieu & Energie, en Economie. Binnen deze dimensies vallen elk 5 tot 12 indicatoren.

3.3.2 Trends en ontwikkelingen

Het ecologische systeem staat onder druk. Het klimaat verandert en dit kan vergaande gevolgen hebben voor de leefomgeving van de mens.³⁴ Daarom wordt er op internationaal (alsmede op nationaal en lokaal niveau) gestreefd klimaatverandering terug te dringen. De energietransitie, klimaatadaptatie en de circulaire transitie zijn hier onderdeel van. Zij pogen te bewerkstelligen dat we anders omgaan met energie, het klimaat en grondstoffen door energie schoon op te wekken, door plannen op te stellen voor wateroverlast, hitte en droogte, en door producten en grondstoffen her te gebruiken.

Nederland heeft in Europees verband afgesproken dat in 2020 minimaal 14% van de energie hernieuwbaar moet zijn. Dit is echter niet gerealiseerd (11%).³⁵ In het op 28 juni 2019 getekende Nederlandse Klimaatakkoord is als centraal doel vastgesteld een CO₂-reductie van minimaal 49% in 2030 ten opzichte van 1990 te realiseren. Gemeenten, provincies, waterschappen, bedrijven en maatschappelijke partijen hebben allen een rol in het behalen van deze doelstelling. Nederlandse gemeenten moeten een Regionale Energiestrategie (RES) opstellen, waarin zij samen met provincies en waterschappen tot gezamenlijke keuzes komen voor de opwekking van duurzame elektriciteit, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag en energie-infrastructuur. Daarnaast moeten in 2050 zeven miljoen woningen en één miljoen gebouwen van het aardgas af. Gemeenten zijn verantwoordelijk om deze complexe en omvangrijke opgave te realiseren.

3.3.3 Ambities

Buren wil bijdragen aan een aantrekkelijke, leefbare wereld. Nu en voor toekomstige generaties. Buren gaat op de volgende manieren aan de slag met **duurzaamheid** en **klimaat**³⁶:

- Het opwekken van schone energie en de besparing van energie stimuleren.
- Met inwoners en overige stakeholders in gesprek gaan over duurzaamheid en klimaat.
- Het realiseren van formatie en budget voor de doelen zoals voor 2030 en 2050 vastgesteld in het Gelders Energie Akkoord, onder andere door gebruik te maken van geldstromen van provincie, het Rijk en Europa.

- Onderzoek doen naar de druk op riool- en afwateringssystemen en de bijbehorende problematiek aanpakken.
- Het inzetten op de opwekking van duurzame energie. Onderdeel hiervan is het plaatsen van laadpunten voor elektrische auto's.
- Het implementeren van de **integrale klimaatvisie**. Hierin komen de volgende onderdelen aan bod³⁷:
 - De energietransitie: de grootschalige opwekking van duurzame energie.
 - Energiebesparing: het zuiniger maken van woningen en bedrijfspanden.
 - Warmtevisie: het duurzamer verwarmen van woningen en bedrijven.
 - Klimaatadaptatie: de Burense en regionale adaptatiestrategie op klimaatverandering
 - Circulaire economie: visie op het hergebruiken van grondstoffen.
 - Verduurzaming eigen organisatie: driestappenplan richting een duurzaam Gemeente Buren.

Buren is onderdeel van de **RES-regio** Rivierenland. In april 2021 leverde regio de RES 1.0 op waarin zij een conceptbod doet van 1,2 TWh duurzame elektriciteit in 2030. Dit bod is als volgt opgebouwd:

- 0,301 TWh uit zon op grote daken: van 37 hectare in 2020 naar 191 hectare in 2030.
- 0,283 TWh uit zonnepanelen: van 49 hectare in het Concept RES-bod (bestaand en in ontwikkeling) naar 249 hectare in 2030.
- 0,750 TWh uit windturbines: van 32 turbines in het Concept RES-bod (bestaand en in ontwikkeling minus 7 turbines afgeschreven in 2030) naar 49 turbines (17 nieuw).³⁸

In het Gelders Energie akkoord is de ambitie vastgelegd om in 2030 55% minder CO₂-uitstoot te hebben dan in 1990 en in 2050 CO₂-neutraal te zijn. Met het bod uit de RES 1.0 kan de regio een vermindering van de CO₂-uitstoot van 34% in 2030 realiseren. Voor het realiseren van de overige

³⁴ KNMI, Jaaroverzicht 2018.

³⁵ Bron: Energieopwek.nl.

³⁶ Gemeente Buren, Coalitieakkoord 2020-2022

³⁷ Gemeente Buren, Klimaatvisie Buren 2020

³⁸ De nieuwe turbines komen volgens de huidige plannen te staan in Culemborg, Zaltbommel (Windpark Bommelerwaard-A2), Maasdriel (Burgerwindpark A2 Lage Rooijen) en Midden-Betuwe.

21% reductie liggen volgens de regio kansen bij duurzame mobiliteit, duurzame glastuinbouw, verduurzaming van bedrijven(terreinen) en circulaire economie.³⁹

3.3.4 Wat betekent dit voor de gemeente?

- De gemeente Buren scoort goed op **duurzaamheid**, met relatief veel hernieuwbare energie, warmte en elektriciteit en woningen met zonnepanelen. Komende jaren volgt de gemeente de koers van de integrale klimaatvisie met ambitieuze duurzaamheidsdoelstellingen. Ook in regionaal verband zijn duurzaamheidsambities vastgelegd.
- In regioverband zal de doorontwikkeling van de concept-RES naar de **RES 1.0** en de uitvoering daarvan de komende jaren inzet en middelen van de gemeente Buren vragen.

Uit het cliëntervaringsonderzoek (CEO) **Jeugdhulp** 2019, dat is afgenomen onder jongeren vanaf twaalf jaar uit de gemeente Buren die in 2019 jeugdhulp hebben ontvangen, blijkt de jeugdhulp een positief effect te hebben op het overgrote deel van de ondervraagde jongeren. Het contact met de jeugdhulp wordt voornamelijk positief ervaren, het gaat beter op school, werk of dagbesteding, en vier op de vijf jongeren merken vooruitgang op het relationele vlak. Daarnaast voelen de jongeren zich vaker veilig, gehoord en vertrouwd over de toekomst.⁴²

Het CEO Jeugdhulp 2019 is ook afgenomen onder ouder(s)/verzorger(s) van kinderen van nul tot en met vijftien jaar die in 2019 jeugdhulp hebben aangevraagd. Ook onder deze doelgroep was de overgrote meerderheid tevreden over het contact met de jeugdhulp. Zeven op de tien ouder(s)/verzorger(s) geeft aan dat het kind zich beter voelt en dat het thuis beter gaat. Ruim 60% geeft aan dat zij problemen beter op kunnen lossen, beter voor zichzelf op kunnen komen en meer vertrouwen in de toekomst hebben.⁴³

Buren heeft tevens een CEO over de **Wmo** 2019 uit laten voeren. Het contact wordt door de Wmo-cliënten overwegend positief beoordeeld, met als uitzondering dat slechts 26% wist van cliënt-ondersteuners. Ruim vier op de vijf cliënten vindt de zorg/ondersteuning die zij krijgen van goede kwaliteit en passend bij de hulpvraag. Daarnaast geeft ongeveer vier op de vijf respondenten aan dat zij door de zorg/ondersteuning beter de dingen kunnen doen die zij willen, zich beter kunnen redden en een betere kwaliteit van leven hebben.⁴⁴

Net zoals elders in Nederland heeft ook Buren te maken met **oplopende kosten in het sociaal domein**. In 2018 constateerde de gemeente bijvoorbeeld een tekort op de jeugdzorg van € 1,2 miljoen, naar aanleiding waarvan zij een onderzoek liet uitvoeren naar de oorzaken van dit tekort en zich liet adviseren over mogelijkheden om meer grip op deze financiën te krijgen.⁴⁵

Uit de **Gezondheidsmonitor Jeugd** blijkt een aantal positieve ontwikkelingen voor jongeren in de gemeente Buren in de periode 2007-2019: toenemende sociale steun van vrienden, minder jongeren hebben last van het gehoor, meer groente- en fruitconsumptie, grotere acceptatie van homoseksualiteit en minder overgewicht, alcoholconsumptie, roken, en risicovol

3.4 Sociaal domein

Gemeenten zijn verplicht de Jeugdwet, de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) en de Participatiewet uit te voeren. De gemeente Buren draagt zo bij aan de zorg, ondersteuning en redzaamheid die inwoners behoeven om zo zelfstandig mogelijk mee te doen in de samenleving.⁴⁰

3.4.1 Huidige situatie

In het kader van de **Wmo** en de **Jeugdwet** werkt de gemeente Buren intensief samen met Sterk in de buurt (Stib), het gebiedsteam voor inwoners van de gemeente Buren. Deze samenwerking is niet vrijblijvend: de gemeente betaalt een financiële vergoeding, maakt jaarlijks afspraken over wat Stib en de gemeente van elkaar verwachten en monitort gezamenlijk de voortgang. Daarnaast werkt Buren in Rivierenland-verband samen als het gaat om specialistische zorg en het gedwongen kader (jeugdbescherming en jeugdreclassering). De gemeente Buren is lokaal verantwoordelijk voor preventie, de toegang tot de zorg, de lokale transformatie en de lokale algemene voorzieningen. Op deze thema's wordt de samenwerking met (lokale) partners in het maatschappelijke middenveld gezocht.⁴¹

39 Fruitdelta Rivierland, Regionale Energiestrategie (RES) 1.0, 6 april 2021.

40 Gemeente Buren, Samenkracht en burgerparticipatie

Samenkracht en burgerparticipatie - Gemeente Buren.

41 Gemeente Buren, Beleidsplan Wmo en Jeugdwet 2017 – 2020.

42 Gemeente Buren, Cliëntervaringsonderzoek Jeugdhulp (jongeren) 2019.

43 Gemeente Buren, Cliëntervaringsonderzoek Jeugdhulp (ouders) 2019.

44 Gemeente Buren, Cliëntervaringsonderzoek Wmo 2019.

45 Gemeente Buren, Raadsvoorstel Onderzoek Van Montfoort, 29 september 2020.

social mediagedrag. Daar staat echter tegenover dat de (indicatie van) psychosociale problematiek toeneemt (zie ook de volgende figuur (19), de weerbaarheid en ervaren gezondheid afnemen en dat jongeren minder vaak sporten en bewegen. De gemeente Buren scoort rond het regionaal gemiddelde, maar op de thema's psychosociale problemen, weerbaarheid, ervaren gezondheid, suikerhoudende drankjes, alcohol en openbaar vervoer lager dan het gemiddelde.⁴⁶ Belangrijk om te benadrukken is dat de coronacrisis gevolgen heeft voor de fysieke en mentale gezondheid van jongeren; deze gevolgen zijn nog niet in genoemde cijfers meegenomen.

Wat betreft het welzijn van jonge kinderen (0-12 jaar) toont Buren positieve trends op gebied van pesten, meeroken, gezonde start (moeder dronk geen alcohol tijdens de zwangerschap), beweging, fruit eten en kindvriendelijke buurten. Aandacht is echter nodig voor het toenemende risico op psychosociale problemen. Vooral aandacht voor de risicogroepen is hierbij belangrijk.⁴⁷

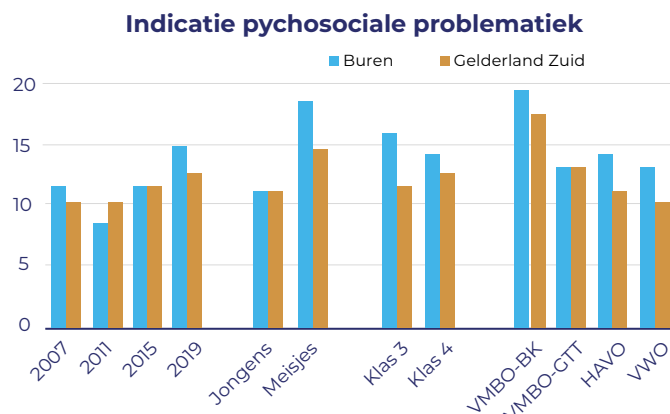
3.4.2 Trends en ontwikkelingen

In een kamerbrief uit november 2019 stellen ministers Hugo de Jonge (Ministerie van VWS) en Sander Dekker (Rechtsbescherming) dat het kabinet gaat ingrijpen bij de jeugdzorg. Gemeenten worden verplicht om samen te werken in zo'n veertig **jeugdregio's** en het schaalniveau waar verschillende vormen van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering worden aangeboden komt vast te liggen. Hiermee hoopt het kabinet de toegankelijkheid en kwaliteit van de jeugdhulp te verbeteren.⁴⁸ De gemeente Buren maakt deel uit van de Jeugdregio Rivierenland.

3.4.3 Ambities

In het coalitieakkoord 2020-2022 is afgesproken te werken aan **adequate sturingsinformatie** om het sociaal domein zowel inhoudelijk als financieel goed te monitoren. Daarnaast zet de coalitie in op **preventie** en investeert zij in ondersteuning dichtbij, in de eigen kracht van inwoners en in vroegsignalering. Zo moet dure geïndiceerde zorg worden voorkomen.

In september 2020 heeft de gemeenteraad ingestemd met de visie 'Kansen Pakken'.⁴⁹ Daarin worden de missie en visie gepresenteerd:

Figuur 19 Indicatie sociale problematiek bij jongeren. Bron: Gezondheidsmonitor Jeugd 2019-2020.

- **Missie:** het doel van Buren is dat iedereen kan en mag meedoen, ongeacht leeftijd, inkomen, afkomst of beperking. Veel inwoners lukt dit prima zelfstandig. Daar waar nodig biedt Buren passende hulp en ondersteuning. Ondersteunen gebeurt integraal, in het besef dat ondersteuning op het ene domein in samenhang moet gebeuren met andere domeinen.
- **Visie:** Buren streeft naar een vitale Burense samenleving. Inwoners hebben de wil en het vermogen om op een positieve manier hun leven zelf in te richten. Als dat – om welke reden dan ook – niet lukt, biedt de gemeente haar inwoners hulp en ondersteuning aan. Het herstel van vitaliteit staat centraal. Dit wordt altijd samen met de inwoners, hun netwerken en maatschappelijke partners gedaan.

De afgelopen jaren stemde de gemeenteraad van Buren in met het Beleidsplan Wmo en Jeugdwet, met de nota Gezondheidsbeleid en met de Burense visie op het kind. De gemeente Buren is verder bezig zich voor te bereiden op de doordecentralisatie van Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang (start 2021) en de nieuwe Inburgeringswet (start 2021). Tot slot wil de gemeente lokaal uitvoering geven aan het landelijk Sportakkoord (waaronder inclusief sporten, iedereen doet mee) en aan het Preventieakkoord (inzetten op het verbeteren van de gezondheidssituatie van met name inwoners met een laag inkomen).

⁴⁶ GGD Gelderland-Zuid, Gezondheidsmonitor Jeugd 2019-2020.

⁴⁷ GGD Gelderland-Zuid, Kindermonitor 2017.

⁴⁸ Kamerbrief Naar een betere organisatie van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering, 7 november 2019.

⁴⁹ Gemeente Buren, 'Kansen Pakken' Het sociaal domein van Buren, 2020-2023.

3.4.4 Wat betekent dit voor de gemeente?

- De **Jeugdhulp en Wmo** worden door cliënten in Buren positief beoordeeld. Desondanks blijft deze sector aandacht vragen van de gemeente:
 - De verwachting is dat in Buren, net als in veel andere Nederlandse gemeenten, de **kosten in het sociaal domein zullen oplopen**, zeker in de Jeugdzorg.
 - Buren heeft een **vergrijzende bevolking**, waardoor de vraag naar Wmo-faciliteiten zal toenemen. Deze vraag kan enigszins worden ondervangen door preventie en mantelzorg, maar een verdere stijging van het beroep op capaciteit en middelen is niet uitgesloten.

3.5 Onderwijs

3.5.1 Huidige situatie

Buren heeft een ruim aanbod van **basisscholen**: op Asch, Buurmalsen, Erichem en Kapel-Avezaath na is iedere dorpskern voorzien van primair onderwijs. Van de veertien basisscholen zijn er elf openbaar, twee protestants-christelijk en één reformatisch. De in totaal 2017 leerlingen⁵⁰ zijn voor circa 93% woonachtig in de gemeente Buren en zijn onevenredig verspreid over de verschillende scholen: de twee kleinste scholen hebben 46 leerlingen hebben en de grootste 315 (zie figuur 20). Drie scholen vallen hierbij onder de opheffingsnorm à 54 leerlingen die de gemeente hanteert.⁵¹ De schoolbesturen van deze scholen (De Meert, De Wiekslag en Ds. Derksenschool) gebruiken aanvullende wettelijke mogelijkheden om de locaties in stand te houden.

Wat betreft het voortgezet onderwijs is de gemeente afhankelijk van het aanbod in de regio. Het aantal **middelbare scholen** rondom Buren ligt aanzienlijk lager dan het gemiddelde van Nederland (Figuur 21). Alhoewel er dus genoeg basisscholen op korte afstand zijn, moeten de jongeren van Buren een stuk verder fietsen.

BasisBuren, de overkoepelende organisatie van de openbare basisscholen in Buren, heeft in 2018 een onderzoek laten uitvoeren naar taalontwikkeling in de gemeente. Hieruit kwam naar voren dat er verschillen zijn in het taalniveau tussen de kernen.⁵² Deze verschillen zijn terug te zien in de taalresultaten op basisscholen: kinderen die in een 'taalarme' omgeving opgroeien, scoren gemiddeld lager op taalonderwijs dan de kinderen uit andere kernen. Hoewel de scholen bezig zijn met een inhaalslag, blijkt het moeilijk om de taalachterstand in te lopen.⁵³ Het percentage laaggeletterden in Buren komt overeen met het landelijk gemiddelde (12%)⁵⁴, maar ligt hoger dan in aangrenzende gemeenten (zie Figuur 22). Opvallend is dat waar migranten oververtegenwoordigd zijn in de groep laaggeletterden op landelijk niveau, de grootste groep (43%) van de **laaggeletterden** in Buren vijftigplussers zonder migratieachtergrond zijn. Van de jongeren onder de dertig jaar zonder partner of inderen is 12% laaggeletterd.⁵⁵

50 Duo (2020), Open Onderwijsdata, via <https://duo.nl/open Onderwijsdata/databestanden/po/leerlingen-po/po-totaal/bo-gewicht-leeftijd.jsp>

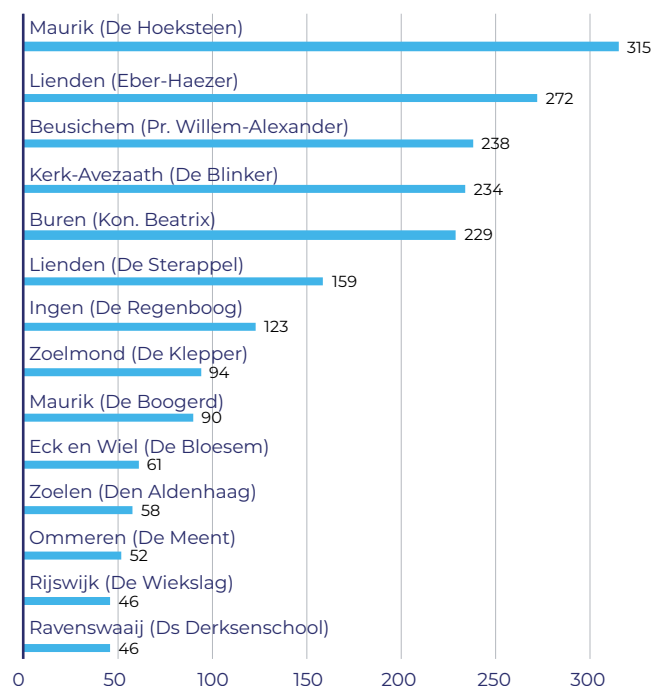
51 Gemeente Buren (2020), Startnotitie Integraal Huisvestingsplan Onderwijs.

52 Expertisecentrum Nederland i.s.m. BasisBuren, gemeente Buren, CPOB & SSBB (2018), Taalonderzoek Werkdocument.

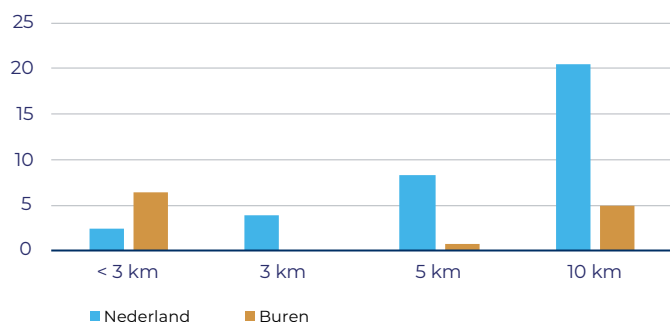
53 BasisBuren: Jaarsverslag 2019.

54 ECBO (2020). <https://geletterdheidinzicht.nl/>

55 ECBO (2020). <https://geletterdheidinzicht.nl/>

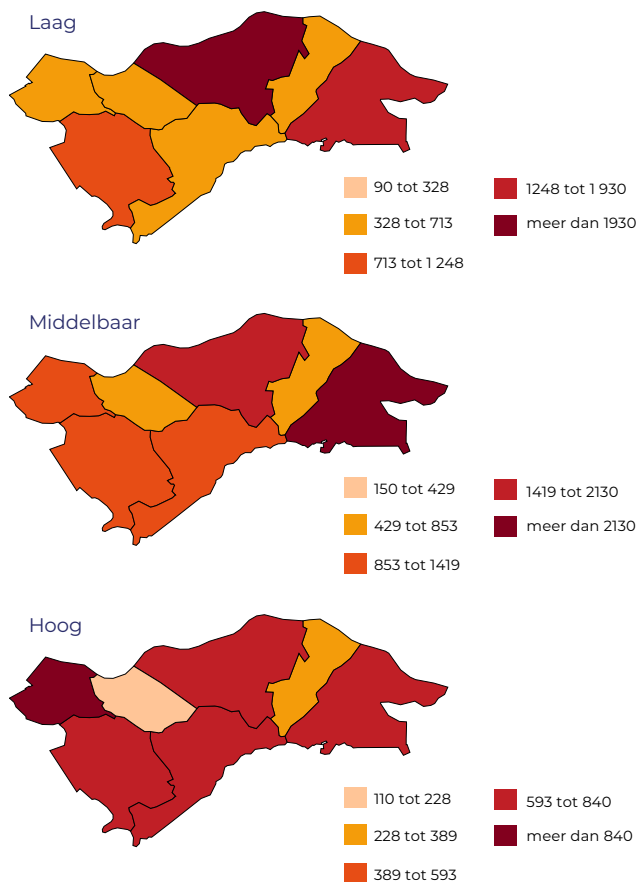

Figuur 20 **Leerlingaantallen basisscholen gemeente Buren (DUO, 2020)**

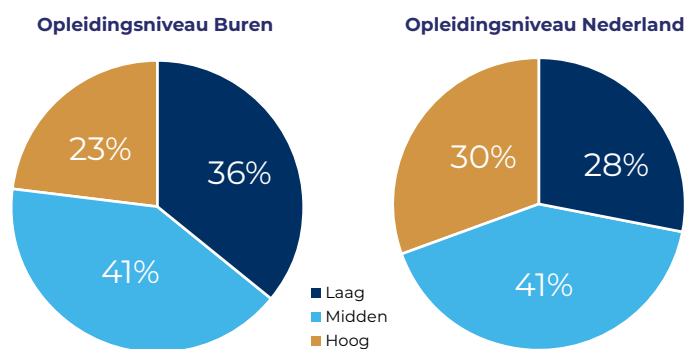

Figuur 21 **Gemiddelde nabijheid voortgezet onderwijs, CBS, 2021**

Bevolking opleidingsniveau 15 tot 75 jaar, 2019

Figuur 22 Visuele weergave laaggeletterdheid t.o.v. het landelijk gemiddelde (ECBO, 2020)

Figuur 23 Opleidingsniveau bevolking 15-75 jaar, CBS, 2019

Figuur 23 laat het **gemiddelde opleidingsniveau**⁵⁶ zien voor Buren en Nederland. Het aandeel laagopgeleiden ligt in Buren hoger, en het aantal hoogopgeleiden lager dan het landelijk gemiddelde.

3.5.2 Trends en ontwikkelingen

Het onderwijs is onderhevig aan een aantal structurele ontwikkelingen, dat wordt versterkt door de coronacrisis:

- Doordat meer onderwijzers het onderwijs verlaten vanwege het behalen van de AOW-leeftijd dan dat er nieuwe leerkrachten instromen, loopt het **(landelijke) lerarentekort** op.⁵⁷
- Basis- en middelbare scholen moesten in 2020 en 2021 enkele maanden noodgedwongen hun deuren sluiten vanwege de coronamaatregelen. De al eerder ingezette trend van **digitalisering** van het onderwijs kreeg hierdoor een vogelvlucht. Desalniettemin is de sociale functie van de school in het leven van kinderen en jongeren een tijd weggefallen. De oefening in zich sociaal tot anderen te verhouden beperkte zich veelal tot de thuissituatie. Dit raakt kinderen en jongeren in hun sociaal-emotionele ontwikkeling en de ontwikkeling van hun brein.⁵⁸
- Het kabinet investeert vanaf 2020 vijf jaar lang € 5 miljoen per jaar in maatregelen om laaggeletterdheid bij volwassenen terug te dringen en taalontwikkeling te stimuleren bij kinderen. Dit bedrag komt bovenop het structurele budget dat gemeenten ontvangen voor volwasseneneducatie. De gemeente Tiel is door het Ministerie van OCW aangewezen als centrumgemeente voor het vertalen van de 'Tel met Taal' aanpak van het kabinet naar een regionaal **Actieplan Laaggeletterdheid 2020-2024**.⁵⁹

3.5.3 Ambities

Buren wil kwalitatief goed onderwijs bieden aan haar inwoners en doet dat door verschillende ambities te stellen:

- **Gebiedsgericht aanbod** en programma's voor kinderen en ouders waaronder **basisscholen** op korte afstand.⁶⁰
- **Laaggeletterdheid** aanpakken op een kerngerichte manier en het stimuleren van lezen.⁶¹ In dit kader is in februari 2021 de raad akkoord gegaan met het vaststellen van de subsidieverordening Basisbibliotheek Gemeente Buren.⁶²

⁵⁷ CBS (2020), via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/07/lerarentekort-ook-al-in-de-jaren-vijftig>

⁵⁸ Shonkhoff (2020), Stress resilience and the role of science: responding to the Coronavirus.

⁵⁹ Ministerie OCW (2019), Kamerbrief 'Samen aan de slag voor een vaardig Nederland: vervolgaanpak laaggeletterdheid 2020 - 2024'

⁶⁰ Gemeente Buren, via <https://buren.begroting-2021.nl/pl3322/doelenboom>

⁶¹ Gemeente Buren, Coalitieakkoord 2020-2022.

⁶² Gemeente Buren (2021), via <https://www.buren.nl/nieuws/terugblik-gemeenteraad-buren/5268/>

⁵⁶ Laag: basisonderwijs, vmbo, eerste drie jaar havo/vwo, entreeopleiding, mbo1, praktijkonderwijs. Middelbaar: bovenbouw havo/vwo, mbo2, mbo3, mbo4. Hoog: hbo, wo.

Voorzien in goede en **gezonde schoolgebouwen** om zo verschillende doelen te bereiken (ontwikkeling doorgaande leer- en ontwikkelingslijn, passend onderwijs, spreiding, leefbaarheid en duurzaamheid).⁶³ Aan de raad is voorgelegd om aan de hand van deze inhoudelijke lijnen samen met maatschappelijke partners een nieuw Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (2018-2033) te ontwikkelen.⁶⁴

3.5.4 Wat betekent dit voor de gemeente?

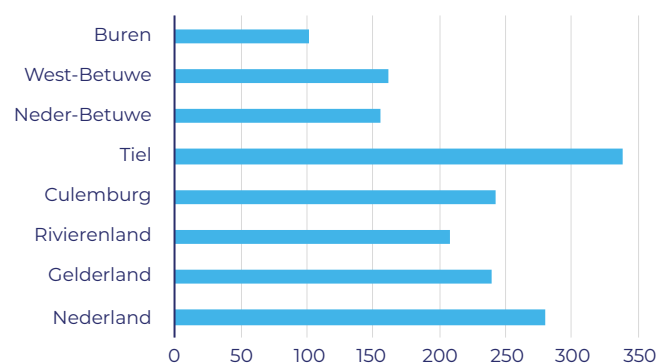
- De aanwezigheid van **basisonderwijs in de kernen** levert een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid van de kernen. De gemeente Buren zet daarom in op een korte afstand tot basisscholen. Gevolg hiervan is overigens wel dat sommige scholen een zeer laag leerlingenaantal hebben, wat kan leiden tot zorgen over de financiën, de kwaliteit en het voortbestaan van deze scholen.
- Een ander aandachtspunt is dat Buren een hogere **laaggeletterdheid** kent dan omliggende gemeenten en dat dit vooral vijftigplussers zonder migratieachtergrond betreft.

3.6 Cultuur, sport en recreatie

3.6.1 Huidige situatie

De 106 rijksmonumenten, 66 gemeentelijke monumenten, de geschiedenis met de Oranjes en de groene natuur maken Buren een **aantrekkelijke omgeving** voor toerisme en recreatie. Er zijn daarnaast diverse musea, zoals het Streekmuseum Baron van Brakell⁶⁵, het Marechausseemuseum dat sinds 1972 gehuisvest is in het monumentale pand het Weeshuis en het museum Buren en Oranje dat de eeuwenoude band tussen de Oranjes en de stad vertelt⁶⁶. De aanwezige dorpshuizen in de kernen fungeren als multifunctionele accommodaties en zijn essentieel voor het verenigingsleven en (culturele) activiteiten. Daarnaast vinden er verschillende **evenementen** plaats waaronder BetuwsBuren, de jaarlijkse fruit- en streekmarkt die haar zesde editie door corona naar 2021 moest verplaatsen⁶⁷, en de door Buren B!zonder georganiseerde kunstroutes⁶⁸. Dit culturele en recreatieve aanbod op gemeentelijk niveau wordt regionaal aangevuld met onder Appelpop en het Fruitcorso in Tiel, Culemborg Blues en de Bloesemtocht in Geldermalsen.⁶⁹ De diverse kerken in de gemeente Buren spelen daarnaast een belangrijke rol in de Burense cultuur. Desalniettemin is de kerkelijke gemeenschap aan de ene kant van het Amsterdam-Rijnkanaal groter dan aan de andere kant.

De gemeente Buren geeft per inwoner aanzienlijk minder uit aan **sport, cultuur en recreatie** dan de overige gemeenten in de regio Rivierenland, het landelijke en het provinciale gemiddelde (zie Figuur 24) Ter illustratie: waar Buren € 101 per inwoner uitgeeft, ligt het gemiddelde van de regio op € 225.

Figuur 24 **Uitgaven (€) per inwoner aan sport, cultuur en recreatie (CBS, 2021)**

65 Via, <https://www.streekmuseumbaronvanbrakell.nl/>

66 Via <http://www.museumburenenoranje.nl/>

67 Via <https://www.burenstad.nl/site/betuwsburen>

68 Via <http://www.kunstrouteburen.nl/bb-organisatie/>

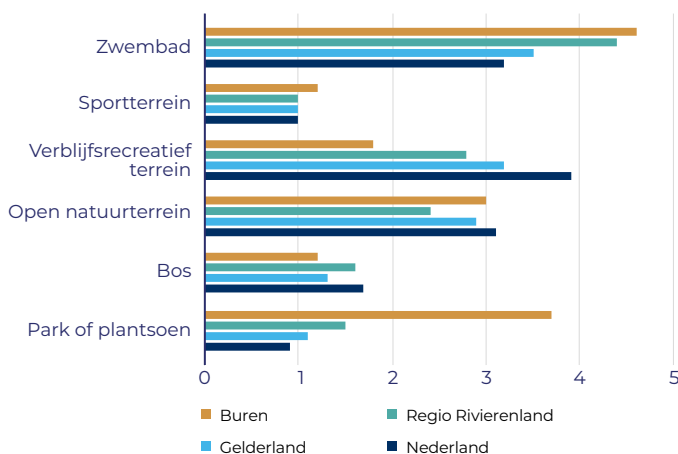
69 Regio Rivierenland, Ambitiedocument 2016-2020.

63 Gemeente Buren, Besluit. Startnotitie Integraal Huisvestingsplan Onderwijs, 2020

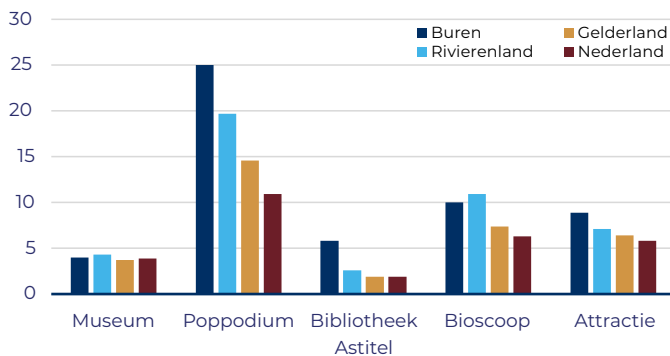
64 Gemeente Buren, Uitvoeringsagenda Coalitieakkoord 2020-2022.

Figuur 25 laat zien dat Buren qua **afstand tot sport- en groenvoorzieningen** niet veel afwijkt van het landelijke gemiddelde en het gemiddelde van de regio. Een verblijfsrecreatief terrein, zoals bijvoorbeeld een camping, is zelfs aanzienlijk dichterbij dan gemiddeld in Nederland. Daar staat tegenover dat de inwoners van Buren verder moeten reizen naar een zwembad en dat er minder parken of plantsoenen in de buurt zijn.

Qua **nabijheid van culturele/recreatieve voorzieningen** valt op dat inwoners van Buren gemiddeld twee tot drie keer zo ver moeten reizen naar een bibliotheek als de rest van de regio. Hoewel de gemeente op dit moment zelf geen bibliotheek heeft, is Buren eind 2020 wel aangesloten bij de regionale bibliotheek. Ook de afstand tot een poppodium is twee keer zo groot als het gemiddelde van Nederland (zie figuur 26).

Figuur 25 Gemiddelde afstand (in km) tot sport- en groenvoorzieningen: Nederland, Regio Rivierland en gemeente Buren (CBS, 2019) ⁷⁰

Figuur 26 Gemiddelde afstand (km) tot (culturele) recreatieve voorzieningen (CBS, 2019)

3.6.2 Trends en ontwikkelingen

- Voor recreatieve en culturele instellingen heeft de **coronacrisis** grote gevolgen: het verdienmodel is gebaseerd op volle zalen, kaartverkoop en horecaomzet en staat daarmee haaks op de anderhalvemetersamenleving. Dit geldt ook voor dorpshuizen die hun exploitatie onder druk zien staan. Voor de leefbaarheid van dorpskernen is de aanwezigheid van een dergelijke multifunctionele locatie essentieel, omdat dit veelal de plek is waar lokale initiatieven vorm krijgen en mensen elkaar kunnen ontmoeten.
- Daarnaast is de wereld door corona een stuk kleiner geworden, waardoor men **lokaler is gaan leven, recreëren en werken**. Mensen kunnen hier aan gaan wennen en (recreatieve) mogelijkheden in de buurt waarderen. Dit zal een andere vraag en een intensiever beslag op de lokale openbare ruimte met zich meebrengen. Buren heeft hierbij vanwege haar groene omgeving een goede uitgangspositie.
- Minister van Engelshoven heeft in 2018 aan gemeentes en provincies gevraagd om **regionale cultuurprofielen** te ontwikkelen. In het oosten van Nederland zijn door de provincie Gelderland, de provincie Overijssel en de verschillende gemeentes vijf cultuurprofielen gevormd waarbij er middels 'Route Oost' ook aandacht is voor de culturele infrastructuur, bovenregionale talentontwikkeling en profilering.⁷¹ De provincie Gelderland heeft aangegeven gemeenten in Rivierland te willen ondersteunen bij het in stand houden van een toekomstbestendige culturele infrastructuur. De ondersteuning is gebaseerd op een gezamenlijk vastgestelde visie op het gebied van cultuur en erfgoed. Waar overige regio's in Gelderland wel een regionaal cultuurprofiel hebben ontwikkeld, is dit in Rivierland niet het geval. De gezamenlijke visie over cultuur en erfgoed is dus nog niet bekend in het gebied. Wel heeft de gemeenteraad van Buren in januari 2021 de Erfgoedverordening aangepast, zodat deze beter aansluit bij de Erfgoedwet.⁷²

⁷⁰ CBS, via <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/80305ned/table?dl=4ABD7>

⁷¹ CultuurOost, via <https://www.cultuuroost.nl/regioprofielen-voor-cultuur/>
⁷² Gemeente Buren, Raadsvergadering 26 januari 2021.

Figuur 27 Regionale cultuurprofielen landsdeel Oost, verbonden door Route Oost, CultuurOost, 2021

3.6.3 Ambities

- De gemeente Buren heeft in haar Coalitieakkoord de ambitie benoemd om het **kunst- en culturaanbod te waarborgen** en **nieuwe initiatieven uit de samenleving te faciliteren**. Op die manier wordt de identiteit van Buren als gemeente versterkt en wordt er tegelijkertijd in de recreatieve behoeftes van inwoners voorzien⁷³, wat de leefbaarheid van de kernen ten goede komt. Het doel is om in 2021 een cultuurvisie op te stellen⁷⁴. Daarnaast stemt de gemeenteraad van Buren in maart 2021 over een subsidieverlening voor een basisbibliotheek in de gemeente.⁷⁵
- Buren wil **gezondheid en welzijn stimuleren** en inwoners voldoende mogelijkheden bieden om te bewegen. Daarnaast is de wens uitgesproken om de visie op sport breed te gaan opstellen om zo een inclusief aanbod te bewerkstelligen. Het streven is dat minimaal 70% van de bewoners tevreden is over de lokale sportvoorzieningen.⁷⁶
- Op regionaal niveau is Buren onderdeel van het **'Cultuur en Erfgoedpact Rivierland'** waarbinnen verschillende lijnen zijn ontwikkeld die elk aan diverse ambities werken. Deze regionale samenwerking staat in het teken van gezamenlijke (streek)marketing in

relatie tot erfgoed en erfgoededucatie. Het programma 'Verbinden en Ontsluiten' heeft bijvoorbeeld als doel het cultureel erfgoed en de historie van de regio in te zetten om toerisme te bevorderen.⁷⁷ Een ander onderdeel van het 'Cultuur en Erfgoedpact' speelt in op de ontgroening en de vergrijzing van de regio door **cultuurparticipatie onder ouderen te stimuleren**. De ambitie is om door middel van culturele activiteiten zingeving te stimuleren en eenzaamheidsproblematiek onder ouderen tegen te gaan.⁷⁸

- Ook is er in juli 2020 het 'Convenant Cultuureducatie 2020-2023' gesloten waarbij verschillende gemeenten uit de regio samenwerken om **gedegen cultuuronderwijs** te realiseren.⁷⁹ Op lokaal niveau hebben basisscholen, kinderopvangorganisaties, lokale culturele partijen en de gemeente de ambitie gesteld om kunst en cultuur een structurele plaats te geven in de kinderopvang en het onderwijs.⁸⁰
- In Rivierland is de ambitie uitgesproken om zoveel mogelijk culturele activiteiten dichtbij huis te faciliteren. Hierbij spelen dorpshuizen en (kleine) theaterzalen een cruciale rol.

3.6.4 Wat betekent dit voor de gemeente?

- In Buren zijn diverse mogelijkheden voor **sport, cultuur en recreatie**: in musea, bij verenigingen, op kunstroutes en tijdens evenementen. Wat opvalt is dat de gemeente per inwoner aanzienlijk minder geld uitgeeft aan sport, cultuur en recreatie dan gemiddeld. Ook zijn de gemiddelde afstanden tot recreatieve en culturele voorzieningen (denk aan bibliotheken, poppodia en bioscopen) groter dan landelijk gemiddeld.
- De ambitie van de gemeente is om het **kunst- en culturaanbod** te waarborgen en uit te breiden, met als doel de identiteit van Buren te versterken en de leefbaarheid in de kernen te vergroten. Dit zal inzet in capaciteit en middelen van de gemeente vragen.

⁷³ Gemeente Buren, Coalitieakkoord 2020-2022.

⁷⁴ Gemeente Buren, Uitvoeringsagenda Coalitieakkoord 2020-2022.

⁷⁵ Gemeente Buren, Agendapunten raadsvergadering 2 maart 2021.

⁷⁶ Gemeente Buren, Coalitieakkoord 2020-2022.

⁷⁷ Regio Rivierland, via <https://rivierland.biz/projecten/cultuur-en-erfgoedpact-verbinden-ontsluiten/>

⁷⁸ Regio Rivierland, via <https://docplayer.nl/109481571-Programma-cultuur-en-erfgoedpact-rivierland.html>

⁷⁹ CultuurOost, via <https://www.cultuuroost.nl/convenanten-cultuureducatie/>

⁸⁰ Gemeente Buren, via <https://www.buren.nl/nieuws/kunst-en-cultuur-voor-ieder-kind/3793/>

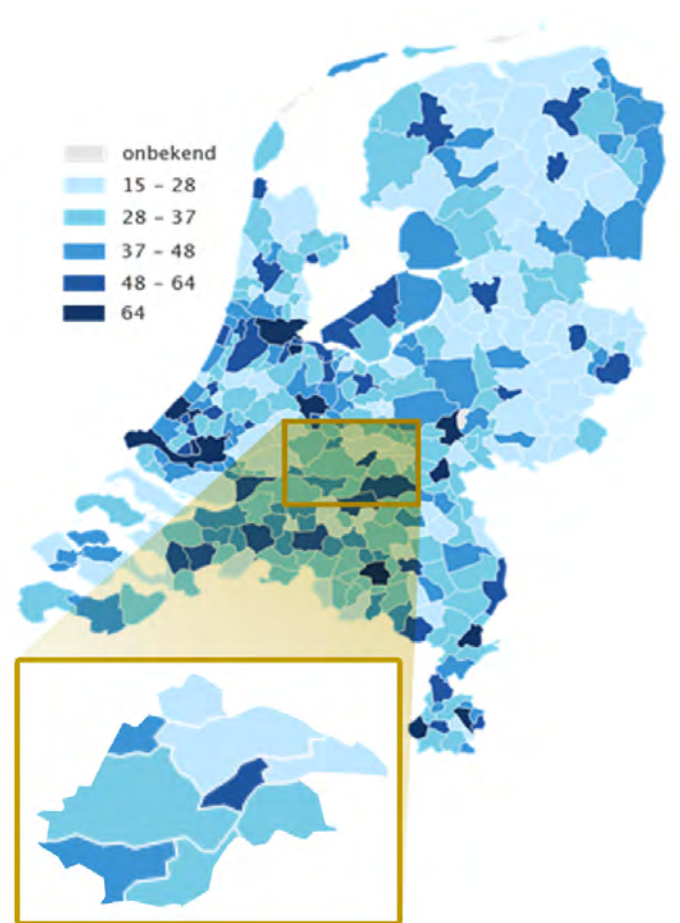
3.7 Veiligheid

3.7.1 Huidige situatie

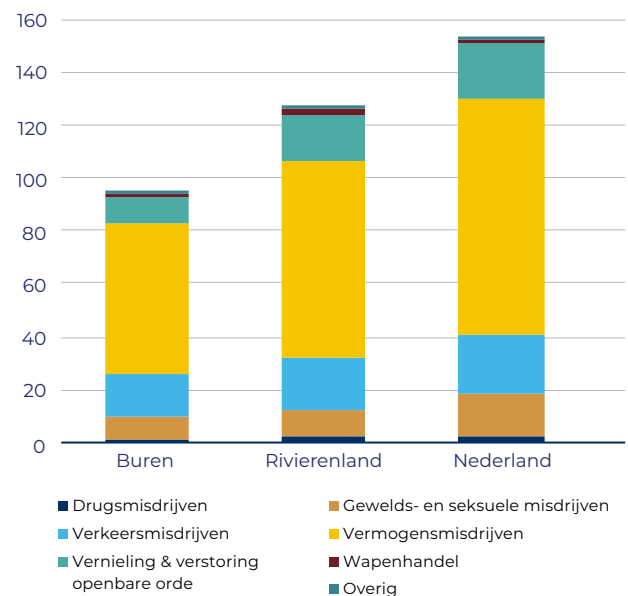
Figuur 28 laat zien dat inwoners van Buren zich over het algemeen veilig voelen in hun omgeving. Deze veiligheidsbeleving past bij de data: er zijn weinig geregistreerde misdrijven in de gemeente (zie figuur 29). Ruim tweederde van de misdrijven in Buren zijn vermogensmisdrijven; deze verdeling komt overeen met wat er in de regio en in het land te zien is.

3.7.2 Trends en ontwikkelingen

- Verschillende maatschappelijke ontwikkelingen zijn van invloed op het veiligheidsbeleid van gemeenten. Voorbeelden hiervan zijn mensen met **verward gedrag**, **cybercrime** en **ondermijning** (het onder druk komen te staan van de rechtsorde door georganiseerde criminaliteit). Gemeenten hebben verschillende bestuursrechtelijke instrumenten om ondermijning aan te pakken, denk aan het intrekken van vergunningen en het sluiten van woningen, bedrijven en andere locaties waar georganiseerde criminaliteit plaatsvindt, maar kampen veelal met een tekort aan menskracht om hier vol op in te kunnen zetten.⁸¹
- Veiligheidsregio Gelderland-Zuid waarschuwt voor verhoogde **natuurrisico's**, zoals overstromingen, hittestress en (natuur)branden. De kans op overstromingen en hittestress neemt door klimaatverandering versneld toe. Daarnaast lopen de A15 en de Betuweroute dwars door de regio heen. Over deze routes vindt transport van gevaarlijke stoffen plaats, welke naar verwachting in intensiteit zullen toenemen.⁸²

Figuur 28 Veiligheidsbeleving weergegeven als afwijking van het Nederlands gemiddelde, BZK/WWI, Leefbarometer

Figuur 29 Aantal en verdeling van misdrijven per 10.000 inwoners (CBS, 2020)

⁸¹ VNG, Raadgever Ondermijning.
Bron: <https://vng.nl/artikelen/raadgever-ondermijning>.
⁸² Veiligheidsregio Gelderland-Zuid, Regionaal risicoprofiel Gelderland-Zuid en Regionaal Beleidsplan 2020-2030.

3.7.3 Ambities

Het Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023 stelt dat iedere bewoner zich veilig moet voelen in de gemeente Buren. Het plan benoemt daarbij vijf prioriteiten⁸³:

- **High Impact Crimes:** omdat high impact crimes (zoals zware delicten, woninginbraken, overvallen, straatroven en geweld) van directe invloed zijn op het veiligheidsgevoel van inwoners, heeft het aanpakken hiervan prioriteit.
- **Ondermijning:** het ondermijningsbeeld van de gemeente Buren laten een toename zien in het aantal drugsdumpingen en overige fenomenen als hennepkwekerijen, XTC-labs, Outlaw Motorcycle Gang (OMG), fraude, illegale handel en het illegaal gebruik van loodsen en schuren.
- **Zorg en veiligheid:** goede ketensamenwerking is noodzakelijk om schrijnende situaties met huiselijk geweld, kindermishandeling en overlast door personen met verward gedrag te voorkomen. Zowel op regionaal niveau als op lokaal niveau wordt hard gewerkt om processen te verbeteren.
- **Veiligheid in het buitengebied:** 90% van de gemeente Buren bestaat uit buitengebied en dit brengt specifieke veiligheidsvraagstukken met zich mee. In het buitengebied wordt gestart met een project om te komen tot het Keurmerk Veilig Buitengebied.
- **Sociale veiligheid:** leefbaarheid en veiligheid zijn nauw met elkaar verbonden. Binnen dit thema is specifiek aandacht voor de jeugd. Met de meeste jeugd gaat het goed en om die reden richten we ons vooral op de aanpak van jeugdoverlast en vroegtijdige ondersteuning van kwetsbare jongeren.

In het kader van kerngericht werken stelt het coalitieakkoord tot doel om de veiligheid in de gemeente samen met inwoners, verenigingen en ondernemers te vergroten.⁸⁴

In het Regionaal beleidsplan 2020-2023 van de veiligheidsregio Gelderland-Zuid worden bovendien ontwikkelingen rond informatie en technologie, participatie en zelfredzaamheid, veranderende wet- en regelgeving én risico's en organisatie beschreven. Om deze ontwikkelingen het hoofd te bieden, zet de veiligheidsregio in op samenwerking en afstemming, risicogericht werken, het creëren van een weerbare samenleving en werken aan een toekomstbestendige veiligheidsregio.⁸⁵

3.7.4 Wat betekent dit voor de gemeente?

- De gemeente Buren kent relatief lage geregistreerde misdrijvcijfers en het overgrote deel van de inwoners geeft aan zich **veilig** te voelen. Aandachtspunten voor de gemeente wat betreft veiligheid zijn ondermijning en natuurrisico's (overstromingen, droogte en hitte).
- Met het Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023 krijgt de gemeente Buren grip op de ontwikkelingen die de veiligheid van inwoners bedreigen. De gemeente Buren heeft als doel om de veiligheid **in samenwerking met inwoners, verenigingen en ondernemers** aan te pakken.

83 Gemeente Buren, Integraal Veiligheidsplan 2020-2030.

84 Gemeente Buren, Coalitieakkoord 2020-2022

85 Veiligheidsregio Gelderland-Zuid, Regionaal Beleidsplan 2020-2023.

3.8 Bestuur en organisatie

3.8.1 Huidige situatie

Vertrouwen in de overheid

De VNG Burgerpeiling meet het vertrouwen in de overheid. In figuur 30 is dit weergegeven voor Buren en het landelijk gemiddelde, voor de jaren 2016 en 2019. De figuur visualiseert het percentage inwoners dat (heel) veel (bovenste grafiek) en (heel) weinig (onderste grafiek) vertrouwen heeft in de manier waarop de gemeente wordt bestuurd. Buren heeft een veel kleiner percentage inwoners met (heel) veel vertrouwen in de overheid (in 2019, 22% tegenover 32% landelijk), en een groter percentage inwoners met (heel) weinig vertrouwen in de overheid (22% tegenover 20% landelijk). Wel is ten opzichte van 2016 een positieve trend te zien.

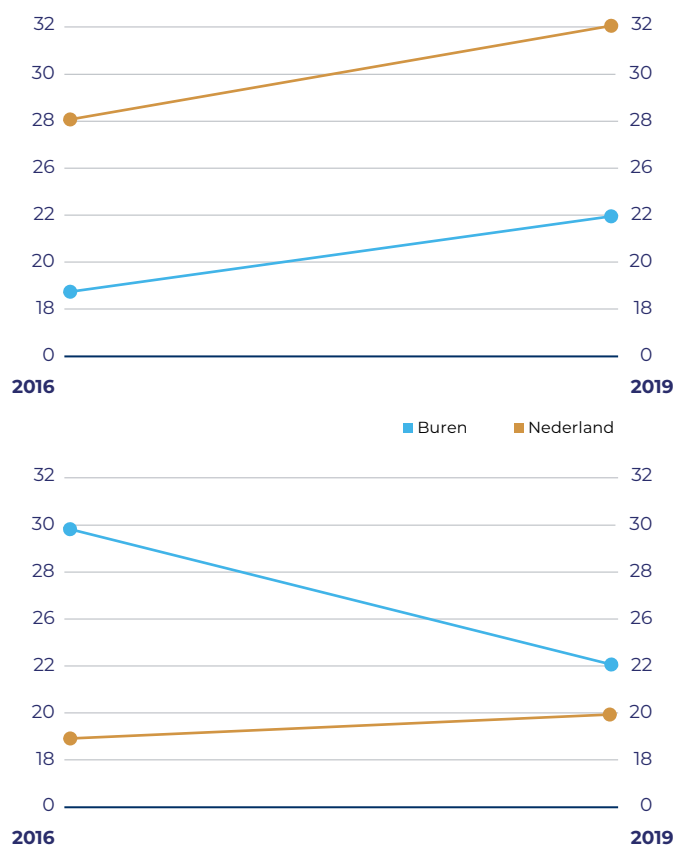
Dienstverlening

De **inwoners** van Buren zijn over het algemeen redelijk tevreden met de **dienstverlening** van de gemeente, blijkt uit onderzoek van I&O. Buren scoort op onderdelen als digitale faciliteiten (6,8) en het waarderen van de gemeentelijke inspanningen (6,5) hetzelfde als het landelijke gemiddelde.

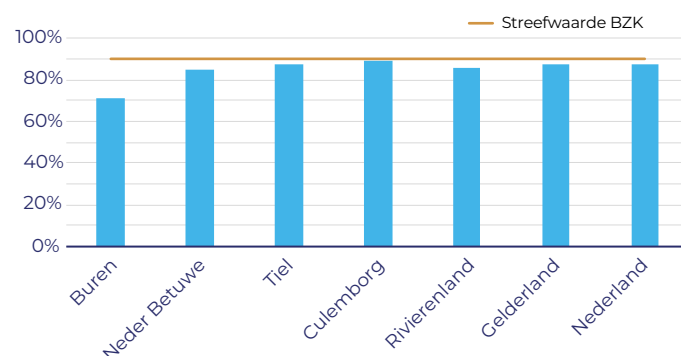
De **dienstverlening aan ondernemers** laat nog te wensen over: Figuur 31 laat zien dat 71% van de facturen aan ondernemers op tijd wordt betaald. Dit percentage ligt lager dan het gemiddelde in de regio en het land. Bovendien hanteert het Ministerie van EZK een streefwaarde van 90%.⁸⁶ Deze afwijking is terug te zien in het gemiddelde aantal dagen van de betaaltermijn (Figuur 32): waar de wettelijke betaaltermijn dertig dagen is, kostte het de gemeente Buren in 2018 gemiddeld 39 dagen om een factuur te betalen aan een ondernemer. Hierbij dient te worden aangetekend dat het gaat om cijfers uit 2018.

Organisatie

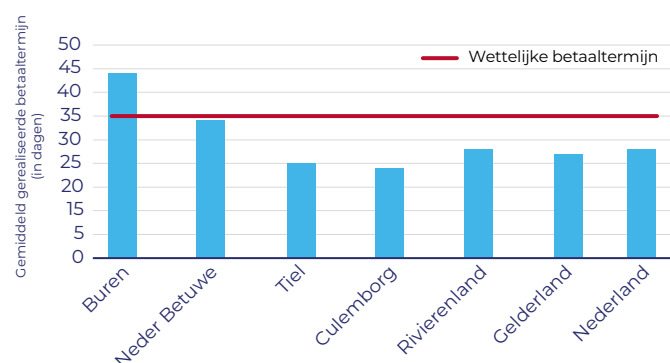
De organisatie met 145 FTE bestaat uit vier domeinen Sociaal, Ruimte, Dienstverlening en Bedrijfsvoering met daarbinnen een aantal afdelingen. Per inwoner kent de organisatie 5,13 fte aan functies waarvan er 4,93 fte daadwerkelijk is ingevuld (zie Tabel 9). Een vergelijking met omliggende gemeenten laat zien dat Buren hier goed op scoort: waar in Buren een kleine 4% van de fte's niet is ingevuld, ligt dit in de regio hoger met als uitschieter West Betuwe waar maar liefst 17,5% van de beoogde fte's niet is ingevuld. De apparaatskosten per inwoner liggen in Buren aan de hoge kant in vergelijking met de rest van de regio, al liggen de getallen dicht bij elkaar.

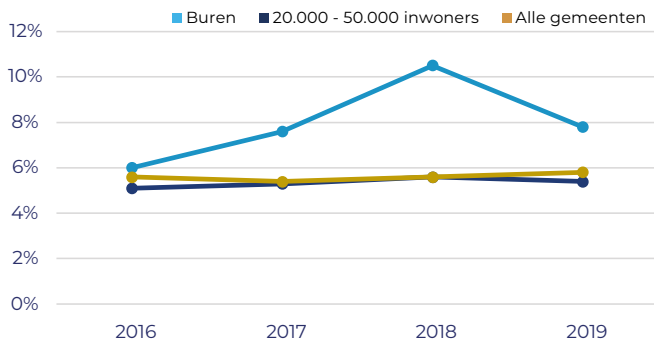
Figuur 30 Vertrouwen in de gemeente, VNG Burgerpeiling (2016, 2019)

Figuur 31 Percentage tijdig betaalde facturen afgezet tegen streefwaarde (90%) van BZK (CBS, 2018)

Figuur 32 Gemiddeld gerealiseerde betaaltermijn gemeente aan ondernemers afgezet tegen wettelijke betaaltermijn (CBS, 2018)

Figuur 33 Ziekteverzuim, Jaarstukken Buren (2019), A&O (2019).

Het **bestuur** van Buren kent een lange periode van instabiliteit. Er zijn vijf **coalitiebreuken** geweest sinds 2002 en de huidige coalitie is gevormd na een rapport van de informateur vanwege stoeve onderlinge verhoudingen. In de afgelopen jaren is de driehoek van burgemeester, gemeentesecretaris en griffier geheel gewisseld.

De **gemeentelijke organisatie** kent de afgelopen jaren grote opgaven. De verwachting is dat de **uitstroom** in 2021 flink zal stijgen in de gemeentelijke organisatie – van 16 naar 26 – doordat er relatief veel mensen met pensioen gaan.⁸⁷ Daarnaast liep het **ziekteverzuim** in 2018 op naar 10,5%.⁸⁸ Deze zwakte in 2019 en 2020 weliswaar af naar respectievelijk 7,6% en 6,4%, maar ligt daarmee nog steeds boven het gemiddelde van gemeenten van dezelfde grootte en het gemiddelde van alle gemeenten (zie Figuur 33).

Financiële positie (op basis van programmabegroting 2021-2024)

De **netto schuldquote** is de mate waarin de schuld met het inkomen gedragen kan worden. Hierbij geldt: hoe lager, hoe beter. Normaal bevindt de netto schuldquote van een gemeente zich tussen de 0% en 100% en bij een netto schuldquote van meer dan 130% is er sprake van een zeer hoge schuld. De netto schuldquote van de gemeente Buren is relatief laag.

Onder de **solvabiliteitsratio** wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. De VNG geeft als signaawaarde een percentage van 20%. Bij een solvabiliteitsratio lager dan 20% bevindt de gemeente zich op glad ijs. De solvabiliteit van Buren was 34% in 2019 en is geschat op 25% in 2020.

Het kengetal **grondexploitatie** geeft aan in welke mate bouwgronden in exploitatie invloed hebben op de baten van de gemeente. Voor dit ratio geldt, hoe lager hoe beter. De VNG beschouwt een ratio onder de 20% als voldoende (onafhankelijk van opbrengsten uit grondexploitaties). Buren voldoet hieraan.

De gemeente kent daarnaast een **onbenutte OZB-capaciteit** van 2,4% – dat is hoger dan landelijk gemiddeld (1,4%).⁸⁹

De begroting van 2021 van de gemeente Buren wordt door de provincie beoordeeld als structureel en reëel in evenwicht. De gemeente staat daarmee in 2021 onder repressief toezicht, wat de reguliere vorm van toezicht is.⁹⁰

3.8.2 Trends en ontwikkelingen

- De **financiële positie van gemeenten** zal de komende jaren meer onder druk te komen staan. Grote maatschappelijke opgaven vragen om gemeentelijke investeringen, maar door druk op de exploitatie is het moeilijk hier kapitaaldekking voor te vinden.⁹¹ Een benchmark wijst uit dat drie op de vier gemeenten worstelen met financiële tekorten. Deze worden vooral veroorzaakt door uitgaven voor taken op het sociaal domein, die gemiddeld bijna 40% van de totale gemeentelijke begroting beslaan. Hierdoor drukt het sociaal domein zwaar op de gemeentelijke begroting en staat in veel gemeenten het water financieel aan de lippen.⁹²
- Een andere reden dat veel gemeenten een tekort op hun begroting hebben, is de teruglopende uitkering van het **gemeentefonds**. In de afgelopen jaren is gewerkt aan een nieuwe verdelingssystematiek, onder andere voor een betere aansluiting van de kosten van het sociaal domein, een betere inkomstenverevening en minder complexiteit. De besluitvorming over de nieuwe verdeling van het gemeentefonds is aan het volgend kabinet. Dit betekent dat de invoering ervan opschuift naar 1 januari 2023. Op 29 januari jl. is het concept van de nieuwe verdelingssystematiek openbaar geworden. Het lijkt erop dat de gemeente Buren een van de gemeenten is die erop vooruitgaan: het totale herverdeeffect op basis van het nieuwe volume is € 74 positief per inwoner van de gemeente.⁹³ Op dit moment werkt de Raad voor het Openbaar Bestuur aan een advies over de herijking van het gemeentefonds. Naar aanleiding van vragen

⁸⁷ Gemeente Buren, Programmabegroting 2021-2024

⁸⁸ Als mogelijke verklaringen voor dit hoge percentage zijn door P&O drie aspecten aangedragen. 1) In dit jaar is afscheid genomen van de ARBO-medewerker, waarna niet meer specifiek gestuurd werd op verzuim en herstel. 2) In dit jaar vonden veel wisselingen in het management plaats (zittende leidinggevenden werden boventallig en nieuwe leidinggevenden werden op 1 oktober benoemd), waardoor beperkt gestuurd werd op actief verzuimbeleid. 3) Er waren dit jaar drie langdurig zieken.

⁸⁹ VNG, financiële posities gemeenten 2018

⁹⁰ Provincie Gelderland, Besluit Begroting 2021, 9 februari 2021.

⁹¹ VNG, 2020

⁹² BDO, Benchmark Nederlandse gemeenten, 2019.

⁹³ Concept nieuw verdeelmodel gemeentefonds, 29 januari 2021.

van de Raad zal de minister van BZK naar verwachting in juni 2021 een aangepast verdeelvoorstel aan de ROB sturen.

- Het **belang van ICT** zal stijgen. Door de anderhalvemeter-samenleving in 2020 moesten gemeenten noodgedwongen een andere vorm van contact tussen gemeente en inwoner organiseren. Gemeentes waren al in transitie naar een meer digitaal georiënteerde dienstverlening en bedrijfsvoering en deze trend zal zich versneld doorzetten.⁹⁴ De inzet van ICT was voorheen vooral ondersteunend, maar kent steeds meer toepassingsmogelijkheden. Het biedt bijvoorbeeld de mogelijkheid om via digitalisering betere dienstverlening te organiseren, maar ook om maatschappelijke vraagstukken te adresseren door optimaal gebruik te maken van data. Naast digitalisering is de verwachting dat ook het thuiswerken iets is wat zal blijven. Dit zal om veranderingen in de organisatie vragen.
- **Digitalisering** brengt kansen, maar ook bedreigingen met zich mee. Waar door digitale communicatie nieuwe groepen bereikt kunnen worden (zoals jongeren en werkenden), kunnen ouderen en digitaal minder gevaardigde mensen minder goed meekomen met als risico dat zij uit beeld verdwijnen. Een andere bedreiging ligt in het veiligheidsdomein. Overheden beschikken over privacygevoelige data van inwoners en ondernemers waardoor digitale veiligheid steeds belangrijker wordt. Niet alleen voor overheden; ook burgers zullen meer met cybercriminaliteit te maken krijgen in de vorm van bijvoorbeeld WhatsApp-fraude. Digitalisering en informatisering vragen dus om hoogwaardige en specialistische kennis die nog niet overal voldoende aanwezig is.

3.8.3 Ambities

- Een van de belangrijkste ambities van de gemeente Buren is '**kerngericht werken**'.⁹⁵ Dit betekent onder andere dat de gemeente inzet op participatie en aansluiting bij alle inwoners. Hierbij wordt onderkend dat de dorpen verschillen en dat er een aanpak op maat gemaakt moet worden om alle gebieden in de gemeente te betrekken in het proces. Het doel is om kerngericht werken integraal onderdeel te maken van de manier van werken in de gemeente. Hier gaan we in hoofdstuk 4 nader op in.
- Raad, college en ambtelijke organisatie streven naar een constructievere samenwerking.

- Buren wil een financieel solide gemeente zijn. Momenteel loopt een onderzoek naar de financiële positie van de gemeente.
- Buren wil digitalisering doorzetten in de dienstverlening en hierop een professionaliseringsslag maken.⁹⁶
- De organisatie staat voor de uitdaging om het ziekteverzuim terug te dringen.⁹⁷

3.8.4 Wat betekent dit voor de gemeente?

- Het **bestuurlijk klimaat** van Buren werd de afgelopen jaren gekenmerkt door instabiliteit. Dit heeft gevolgen voor de focus en visie van de gemeente, het nemen van grote besluiten en het imago en de positie in de regio. Om stappen voorwaarts te maken, is een stabielere bestuurscultuur noodzakelijk.
- Het bestuur van een kleinere gemeente staat vaak dichter op de inwoners. Dit geeft het voordeel van **betrokkenheid en herkenbaarheid**. De gemeente Buren wil hier middels het kernenbeleid extra op inzetten. Dit vraagt om een andere manier van werken door de organisatie, college en raad.
- We zien een kleine **gemeentelijke organisatie**, die op punten kwetsbaar is. De dienstverlening aan inwoners wordt positief beoordeeld, de dienstverlening aan ondernemers kan beter. De verwachte uitstroom in 2021 en het bovengemiddeld hoge ziekteverzuim vragen om aandacht. Risico is dat hierdoor de werkdruk oploopt. Een ontwikkelslag maken in de organisatie kost capaciteit, kwaliteit en (dus) geld.
- Ontwikkelingen op het gebied van **digitalisering** vragen specialistische kennis en investeringen.
- De **gemeentefinanciën** van Buren staan onder druk. Momenteel laat de gemeente Buren een onderzoek naar de financiën uitvoeren. Dit zal gevolgen hebben voor de begroting en de financiële ruimte die Buren heeft om op de eigen ambities in te zetten.

⁹⁴ VNC, Agenda digitale veiligheid 2020-2024
⁹⁵ Gemeente Buren, Coalitieakkoord 2020-2022

⁹⁶ Kadernota 2020
⁹⁷ Gemeente Buren, Begroting 2020-2022

3.9 Beelden over de beleidsterreinen

Naast het in kaart brengen van feiten, hebben wij in de gesprekken met interne en externe stakeholders (zie paragraaf 1.3) **beelden** opgehaald over de opgaven en ambities voor Buren, de kernen en de regio. In deze paragraaf geven we de meest voorkomende en/of meest tegenstrijdige beelden weer. Over sommige thema's zijn we kort: dat betekent dat het door de gesprekspartners weinig is genoemd.

Het overkoepelende thema in de gesprekken was 'woekeren met ruimte'. Buren is een gemeente met een groot oppervlakte en verschillende opgaven – van woningbouw tot de energietransitie, van economie tot leefbaarheid – strijden om die ruimte. Vanuit het perspectief 'woekeren met ruimte' komen we tot de volgende clustering van beelden.

- **Leefbaarheid, wonen en bereikbaarheid**

Leefbaarheid in de veertien kernen is een ambitie die door alle betrokkenen wordt onderschreven. Leefbaarheid heeft verschillende aspecten: het behoud van de eigenheid van de individuele kernen, het op peil houden van het voorzieningenniveau, het voorkomen dat er 'slaapkernen' ontstaan én het behoud van het cultuurhistorisch landschap.

Een ambitie die hier nauw mee samenhangt en die past binnen de landelijke opgave van het woningtekort is woningbouw in de kernen, met aandacht voor verschillende doelgroepen. Zo kan krimp worden tegengegaan en blijft het mogelijk om voorzieningen in de kernen in de lucht te houden. Wel is er discussie over de mate waarin (ook) moet worden gebouwd voor mensen van buiten de regio/gemeente die graag naar Buren zouden verhuizen.

Ook de bereikbaarheid per auto en openbaar vervoer is een aandachtspunt dat op alle schaalniveaus – regio, gemeente en kernen – op de radar staat.

- **Economie**

Sterke sectoren in de regio Rivierenland zijn agribusiness, logistiek en toerisme en recreatie. Deze sectoren hebben potentie voor het versterken van de lokale en regionale economie, soms ook in combinatie: zo trekt de 'klassieke' fruitteelt in het bloesemseizoen veel toeristen. De klassieke fruitteelt is in Buren echter sterk in omvang afgenomen

ten behoeve van onder andere de laanboomteelt en andere onderdelen van de fruitsector (waaronder logistiek). De gemeenteraad én inwoners zijn bovendien niet onverdeeld positief over de ongebreidelde groei van de toeristische sector. Hoewel dit economisch kansen biedt, kan het de leefbaarheid onder druk zetten. Ook op een eventuele uitbreiding van de laanboomteeltsector zijn verschillende betrokkenen kritisch: vanwege de landschappelijke uitstraling, het aantal vervoersbewegingen en het feit dat het laaggeschoold werk is dat niet bijdraagt aan de ontwikkeling van mensen.

De regio heeft relatief veel MKB en sterke familiebedrijven. Deze zijn over het algemeen zeer veerkrachtig, maar niet per definitie innovatief. Hier ligt volgens betrokkenen een opgave, ook in relatie tot de duurzaamheidsambities.

Vanuit ondernemers worden tot slot twee specifieke thema's aangedragen. Ten eerste de toekomst van bedrijventerreinen, en ten tweede het faciliteren van startende bedrijven.

- **Duurzaamheid**

De regionale energiestrategie en de klimaatadaptatie zijn opgaven waar iedereen mee te maken krijgt, of men nou wil of niet. De gemeenten in de regio zijn op elkaar aangewezen om deze opgaven te realiseren. Om in dit regionale spel positie te kiezen, is een eenduidige visie nodig op wat de gemeente wil én kan bieden. Over beide opgaven lopen de beelden echter uiteen. De één staat een kleinschalige energietransitie voor die geen beslag legt op de ruimte en geen invloed heeft op het open karakter van het landschap, de ander ziet dit niet als een reëel perspectief gegeven de gezamenlijke regionale opgave en stelt dat Buren méér moet doen.

Door een aantal gesprekspartners wordt klimaatadaptatie, en in het bijzonder hoogwater en droogte, genoemd als grote opgave voor de gemeente en de regio, specifiek voor de agribusiness-sector (inclusief de fruitteelt).

- **Sociaal domein**

Het valt ons op, zeker gegeven de geplande taakuitbreiding voor gemeenten, dat het sociaal domein in de gesprekken weinig werd benoemd als belangrijk en/of urgent thema.

Enkele gesprekspartners benoemden de opgaven om laaggeletterdheid terug te dringen en om een passend antwoord

te vinden op de vergrijzing – zoals het gebrek aan passende woonvormen voor ouderen en de zorg voor verwarde ouderen. Ook kwam de woon- en zorgvisie in enkele gesprekken aan de orde. De vrees werd uitgesproken dat het fysiek domein (Omgevingswet) en sociaal domein teveel naar elkaar wijzen, in plaats van integraal te werken. In het gesprek met vertegenwoordigers uit de kernen werd aandacht gevraagd voor preventie en vroegsignalering.

Buren doet de uitvoering van de participatiewet zelf en doet dit tot tevredenheid van onze gesprekspartners. Andere onderdelen van het sociaal domein pakt de gemeente op in de regio. De raadsfracties vinden het over het algemeen ingewikkeld om grip te houden op deze samenwerkingen.

• Onderwijs

De relatief hoge laaggeletterdheid staat de ontwikkeling van brede welvaart in de weg. De opgave om laaggeletterdheid terug te dringen geldt voor Buren, maar ook voor de rest van de regio. Door de interne gesprekspartners werd laaggeletterdheid (en onderwijs in den breedte) nauwelijks genoemd.

Ondernemers benadrukken dat er (te) weinig aansluiting is tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Het aanbod en lespakket van de regionale mbo-opleidingen sluit niet goed aan op de praktijk. Bovendien is het matchen van stagiairs en bedrijven ingewikkeld door de matige bereikbaarheid met het openbaar vervoer van veel bedrijfslocaties.

• Cultuur, sport en recreatie

De gemeente en de regio delen de ambitie om in te zetten op toerisme. Hierbij ligt, zoals ook eerder genoemd, de uitdaging bij de brede welvaart: de economische groei mag niet ten koste gaan van het natuurlandschap en daarmee de kwaliteit van leven. Anderzijds benadrukken sommigen dat het ook kansen kan bieden voor de leefbaarheid in de kernen: met toerisme komen voorzieningen (horeca, detailhandel e.d.) waarvan ook inwoners gebruik kunnen maken.

In verschillende gesprekken kwamen de bezuinigingen van de gemeente Buren op de bibliotheek en het muziekonderwijs naar voren. Deze gesprekspartners onderstreepten het belang van regionale samenwerking om dergelijke voorzieningen te behouden én betaalbaar te houden.

• Bestuur en organisatie

Gesprekspartners geven aan dat de in hun ogen instabiele, onveilige politieke cultuur in Buren een belemmerende werking heeft op de besluit- en slagvaardigheid van de gemeente. Zij stellen, en dat wordt ook door raadsleden zelf benoemd, dat de gemeenteraad relatief veel met zichzelf bezig is en vaak meer procesgericht dan op de inhoud gericht te werk gaat. Dit neemt niet weg dat wel benoemd wordt dat de raad stappen in de goede richting heeft gezet en de besluitvaardigheid is verbeterd. Daarnaast stippen gesprekspartners de soms ronduit slechte onderlinge verhoudingen aan. Meerdere raadsleden gaven aan dat dit ten koste gaat van de kwaliteit én de lol die zij hebben in hun (raads)werk.

Door de interne gerichtheid en regelmatige wisselingen van personen – zowel wethouders als de wisseling van de driehoek – wordt Buren in de regio vaak gemist en niet altijd als betrouwbare partner ervaren. Gesprekspartners in de kernen zijn blij met de beweging naar kerngericht werken, maar merken op dat de gemeente vaak nog weinig zichtbaar is (ambtelijk, maar ook politiek-bestuurlijk). In participatietrajecten ontbreekt bovendien te vaak de terugkoppeling: wat wordt er met de inbreng van inwoners gedaan, en wat zijn volgende stappen? Dit frustreert.

De kwetsbaarheid van de organisatie wordt gevoeld en gezien. Door de omvang van de gemeente kent de organisatie veel eenpitters en is niet op alle thema's specialistische kennis in huis. Het aantrekken en behouden van talent is een opgave die in veel gesprekken is genoemd.

Voor de gemeenteraad zijn kerngericht werken en regionale samenwerking belangrijke speerpunten. Hier gaan we in hoofdstuk 4 verder op in.

In vrijwel alle gesprekken met de raadsfracties werd een voorschot genomen op de bestuurlijke vorm. Een zelfstandige gemeente, al dan niet in de vorm van een regiegemeente, of juist een herindeling. Dit is niet de scope van deze Toekomst oriëntatie. Na het raadsbesluit over de inhoudelijke toekomst van Buren (wat voor gemeente wil Buren zijn?) zullen we in de tweede fase van het onderzoek wel ingaan op de bestuurs- en organisatiekracht die nodig is om invulling te geven aan het gekozen toekomstprofiel.

HOOFDSTUK 4

Buren, de kernen en de regio

In hoofdstuk 3 hebben we voor de belangrijkste inhoudelijke thema's benoemd hoe de huidige situatie in Buren eruit ziet (op basis van data), welke trends en ontwikkelingen we zien en welke ambities de gemeente en/of regio zich heeft gesteld. Vervolgens hebben we de beelden van betrokkenen teruggegeven over de belangrijkste inhoudelijke opgaven voor de gemeente Buren.

Naast deze inhoudelijke thema's, kwamen de thema's '**kerngericht werken**' en '**regionale samenwerking**' steeds terug in de gesprekken. We werken deze termen in dit hoofdstuk verder uit. De reden dat we kerngericht werken en regionale samenwerking apart benoemen, is dat het belangrijke **middelen** zijn om publieke waarde te bereiken. Deze publieke waarde moet vaak niet (alleen) op de gemeentelijke schaal, maar (ook) op de regionale of juist binnengemeentelijke schaal worden gerealiseerd. In toenemende mate worden oplossingen dan ook gezocht in 'de regio' of binnen kernen; zowel om daarmee beter aan te sluiten op de opgaven die spelen, als om zaken beter, goedkoper en minder kwetsbaar te organiseren.

4.1 Kerngericht werken

4.1.1 Feiten

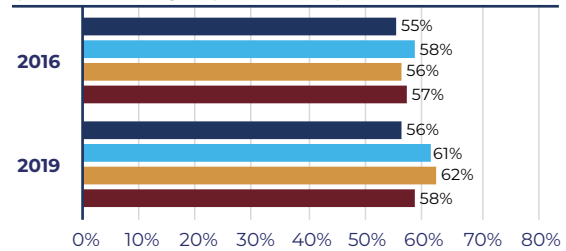
Buren kent veertien kernen met elk een eigen cultuur en eigen opgaven. Inwoners zijn sterk kerngebonden en identificeren zich meer met de eigen kern dan met de gemeente. Een actief verenigingsleven wordt vaak gezien als een maat voor sociale cohesie. Uit data van de VNG Burgerpeiling blijkt dat inwoners van Buren over het algemeen minder actief zijn in verenigingen dan inwoners van gemeenten van een vergelijkbare omvang en dan het provinciaal en landelijk gemiddelde (zie figuur 34).

Uit onderzoek van I&O Research uit 2019 blijkt dat inwoners zich over het algemeen thuis voelen in Buren (zie figuur 35). In het onderzoek wordt onderscheid gemaakt naar vier wijken, waaronder steeds een aantal kernen vallen:

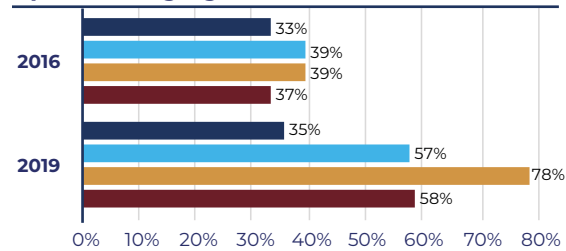
- Noordwest (Beusichem, Asch, Zoelmond, Ravenswaaij en Rijswijk).
- Zuidwest (Buren, Zoelen, Buurmalsen, Erichem, Kerk-Avezaath en Kapel-Avezaath).
- Noordoost (Eck en Wiel, Maurik en Ingen).
- Zuidoost (Lienden, Ommeren en Aalst).

Verenigingsleven

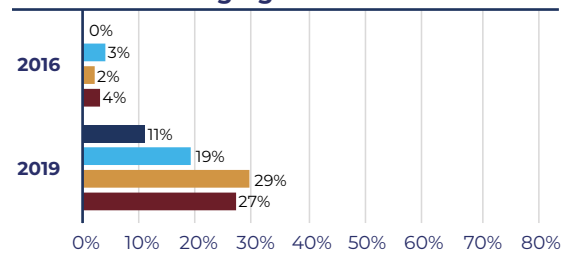
(actief in de afgelopen 12 mnd)

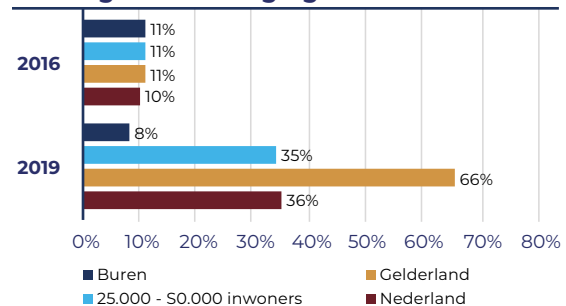
Sportvereniging

Culturele vereniging

Gezelligheidsvereniging

Figuur 34 Verenigingsleven, VNG Burgerpeiling (2016 en 2019).

ASPECT	NOORD-WEST	ZUID-WEST	NOORD-OOST	ZUID-OOST	BUREN
Thuis voelen in de buurt	87%	84%	82%	88%	85%
Niet snel weggaan uit de buurt	75%	73%	69%	74%	72%
Buurtbewoners gaan prettig met elkaar om	79%	70%	66%	71%	71%
Buurtbewoners zijn te vertrouwen	67%	64%	58%	66%	63%
Buurtbewoners staan altijd voor elkaar klaar	58%	58%	53%	61%	57%

Figuur 35 Gevoelde sociale cohesie, Wijkanalyse I&O Research (2019).

Over de hele linie scoren inwoners van de kernen Eck en Wiel, Maurik en Ingen ('Noordoost') iets lager op gevoelde sociale cohesie dan inwoners van de andere kernen.

De kernen van Buren beschikken over het algemeen over een behoorlijke organisatiekracht, wat blijkt uit de aanwezigheid van signaleringsgroepen in verschillende kernen die werken aan de fysieke en sociale veiligheid van inwoners en diverse dorpsraden en verenigingen (onder andere stichting Burgers Voor Buren, stichting Dorpsraad Ravenswaaij, vereniging Dorpsbelang Maurik, Belangenvereniging Villapark Lingemeer en stichting Beusichem Leeft).

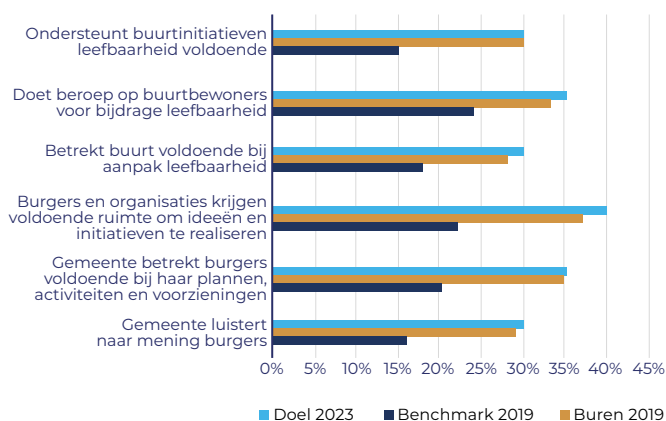
4.1.2 Ambities

Kerngericht werken is een centrale ambitie van de gemeente Buren. In september 2020 heeft de gemeenteraad de visie kerngericht werken 2020-2023 vastgesteld, met daarin vier doelen/kaders:

- We maken heldere afwegingen en blijven leren in de praktijk.
- We benaderen inwoners actief en inclusief om mee te denken over veranderingen en ontwikkelingen in de eigen leefomgeving.
- Inwoners hebben meer zeggenschap over hun leefomgeving.
- Inwoners ervaren de gemeente als partner en andersom.

Deze visie krijgt op dit moment invulling, onder meer door het aanstellen van kernambtenaren die de verbindende schakel zijn tussen gemeente en inwoners. Om te kunnen leren van opgedane ervaringen heeft de gemeente in 2019 een nulmeting laten uitvoeren. Halverwege de looptijd van de visie (midden 2021) en aan het einde (2023) wordt deze meting herhaald. Ook maakt Buren gebruik van de landelijke benchmark Burgerpeiling (zie figuur 36). De ambitie is in eerste instantie om dichterbij de scores van de benchmarkgemeenten te komen.

Nulmeting Kerngericht werken 2020-2023

Figuur 36 Nulmeting en benchmark Kerngericht werken, Gemeente Buren Visie 2020-2023 (2020).

4.1.3 Beelden

De eigenheid van de kernen, zowel in cultuur als in type vraagstukken, werd in alle gesprekken genoemd als kenmerkend voor de gemeente: kerngericht werken is dus een richting die goed aansluit bij de praktijk. Binnen de gemeenteraad lijken echter nog wel verschillende beelden te bestaan over wat kerngericht werken precies inhoudt en hoe het vorm moet krijgen. Er is behoefte aan heldere doelen en uitgangspunten – of het doorleven van de doelen en uitgangspunten uit de visie kerngericht werken 2020-2023 – voor participatie van inwoners en de omgang met de verschillende organisatiekracht van de kernen.

Dat de visie kerngericht werken in de praktijk nog vorm moet krijgen, blijkt uit de gesprekken met vertegenwoordigers uit de kernen en de ondernemers. In het bijzonder benoemen zij een tweetal aandachtspunten. Allereerst, het intensiveren van het contact tussen de kern(/ondernemersvereniging) en de gemeente. Ondernemers zien kansen in een intensiever gesprek met de gemeente over langetermijnontwikkelingen, bijvoorbeeld als het gaat over bedrijventerreinen. De vertegenwoordigers van de kernen benadrukken dat consultatie- en participatieprocessen verbetering behoeven, zowel als het gaat om de betrokkenheid van de politiek (het beeld is dat de raad meer met zichzelf bezig is, dan met de inwoners) als om de communicatie vanuit de gemeente. Met name de terugkoppeling laat te wensen over. Het werken met kernambtenaren kan hieraan bijdragen, al vraagt men wel aandacht voor de binding van de ambtenaar met de kern: kennis van de lokale context is een vereiste om deze werkwijze te laten slagen. Ten tweede verwacht men dat de gemeente de verbinding tussen de kernen faciliteert. Door het delen van goede voorbeelden kunnen kernen van elkaar leren en hun organisatiekracht versterken, zoals is gebeurt met het

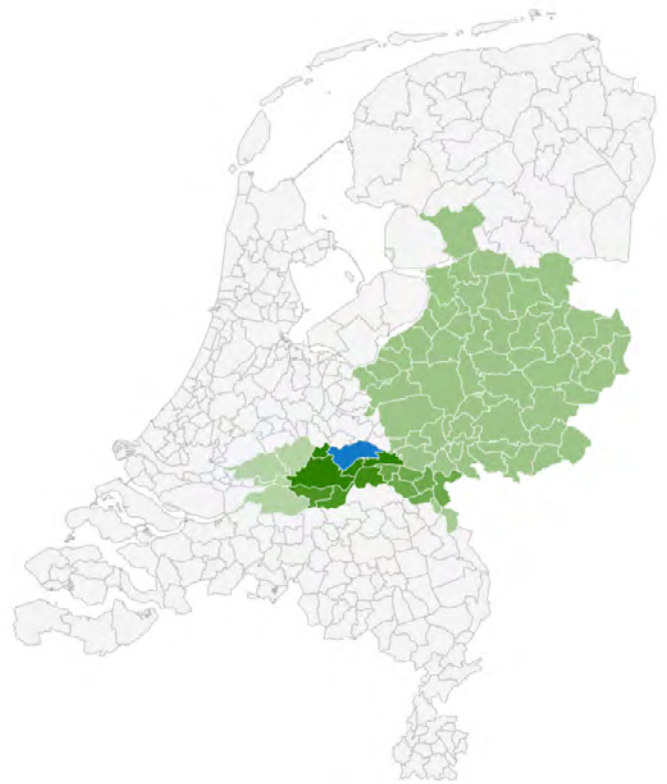
oprichten van de signaleringsgroepen. Hoewel er niet zoiets bestaat als het 'dna van de gemeente Buren', is er wel behoefte aan een 'bestuurlijke paraplu' waaronder het kernenbeleid wordt vormgegeven. Tot slot wijzen onze gesprekspartners op de politieke onrust in de gemeente in de afgelopen periode. Daardoor is de gemeente naar binnen gericht: vooral bezig met wat zich op het gemeentehuis afspeelt, en minder met de kernen. Hierdoor mist de continuïteit in beleid en uitvoering: het feit dat er in de kernen veel wordt georganiseerd, is eerder ondanks dan dankzij de gemeente. Daarbij wordt wel aangetekend dat de samenwerking met de ambtelijke organisatie de afgelopen twee jaar is verbeterd.

4.2 Regionale samenwerking

4.2.1 Feiten

Maatschappelijke vraagstukken én oplossingen spelen vaker op een hoger schaalniveau dan het niveau van individuele gemeenten. Dit geldt voor grote(re) en kleine(re) gemeenten. Ook de maatschappelijke partners en het bedrijfsleven denken en opereren steeds vaker (minimaal) op regioniveau. De afgelopen jaren is bestuurlijk Nederland dan ook in beweging gekomen: op steeds meer plekken treedt schaalvergroting op. Kleine en middelgrote gemeenten kiezen steeds vaker voor intensieve samenwerking om sterk te staan op nationaal en internationaal vlak. Voor hen is het zaak om aan te sluiten bij de regio en tegelijkertijd het specifieke karakter van de lokale overheid te behouden, die juist het verschil kan maken met maatwerk en kennis van de lokale situatie. Dat leidt tot de opgave om 'multischalig' te denken: gebruik te maken van de voordelen van zowel grootschaligheid én kleinschaligheid en deze slim te verbinden.

De gemeente Buren werkt op meerdere onderwerpen en taken in regionale verbanden samen, veelal op de schaal van Rivierenland en Gelderland-Zuid. Figuur 37 laat zien met welke gemeenten Buren een regio-indeling (in het sociaal domein, fysiek domein en/of veiligheidsdomein) deelt. Bijlage 1 bevat een overzicht van alle samenwerkingsverbanden waaraan Buren deelneemt en van de nevenfuncties die bestuurders uit Buren in de regio vervullen.

Figuur 37 Congruëntiekaart gemeente Buren: hoe donkerder groen een buurgemeente, hoe meer regio-indelingen Buren met deze gemeente deelt. Bron: Regioatlas.

4.2.2 Ambities

Eén van de strategische speerpunten van Buren is 'samen sterker in de regio'. Deze ambitie is ingegeven door de wens om een zelfstandige gemeente te blijven. Hiervoor is voldoende bestuurskracht nodig. Regionale samenwerking biedt kansen om die bestuurskracht te versterken (samen sta je sterker), maar meedoen in de regio vraagt ook een zeker niveau van bestuurskracht: gemeenteraad, college en ambtelijke organisatie moeten in staat zijn om positie te pakken in de regio, voor Buren belangrijke vraagstukken te agenderen én om uitvoeringskracht te leveren.

De gemeenteraad heeft als ambitie om meer grip te krijgen op regionale samenwerking. Daarom heeft de raad het initiatief genomen om een regionale raadskring op te richten waarin inhoudelijke afstemming met andere raden kan plaatsvinden. Dit initiatief bevindt zich nog in de startfase en wordt de komende tijd verder uitgerold.

Beelden

Wat is de positie van de gemeente Buren in de regio? Partners zien Buren als een gemeente met veel potentieel dat het nog niet altijd goed weet te benutten. De gunstige ligging, het grote oppervlak van de gemeente in een tijd waarin verschillende opgaven strijden om ruimte, de prettige woonomgeving met

veel groen, de mogelijkheden voor recreatie en toerisme en het maatschappelijk kapitaal: het zijn allemaal sterke kenmerken van Buren, waar de gemeente volgens haar partners meer mee zou kunnen en moeten doen.

Daarbij komt dat een aantal opgaven voor de gehele regio van belang zijn. De gesprekspartners noemen in het bijzonder de woningbouw, energietransitie, klimaatadaptatie, recreatie en toerisme en samenwerking in het sociaal domein.

De interne gerichtheid van de gemeente staat het verzilveren van deze kansen en het oppakken van deze opgaven in de weg, vinden onze gesprekspartners. Politiek-bestuurlijk gedoe, met een aantal coalitiebreuken tot gevolg, hebben ervoor gezorgd dat het bestuur van Buren lange tijd meer met zichzelf bezig is geweest dan met de regio. Bovendien heeft men het idee dat de gespannen verhouding tussen raad en college ertoe leidt dat Burense bestuurders in de regio niet altijd de ruimte voelen om besluiten te nemen. Een aantal gesprekspartners merkt op dat de visie en ambities van Buren richting de toekomst niet duidelijk zijn; daardoor is de gemeente niet koersvast in de regio en is het lastig coalities smeden. De vele wisselingen van bestuurders zorgt voor het wegvallen van het collectief geheugen in Buren als het gaat om de regio en leidt tot trage besluitvorming.

Onderling vertrouwen is een belangrijke factor voor succesvolle regionale samenwerking. Hieraan moet steeds opnieuw worden gebouwd. De bestuurders van Buren hebben een constructieve opstelling in regionale overleggen en zijn loyaal aan genomen besluiten, maar zijn zelden agenderend. Buurgemeenten zouden graag intensiever met Buren optrekken. In de regio, maar ook een-op-een.

Ook noemen onze gesprekspartners de eigenzinnige bestuurscultuur van Buren als obstakel in de regionale samenwerking. Genoemde voorbeelden zijn de gezamenlijke bedrijfsvoeringorganisatie van de gemeenten Culemborg, Tiel en West Betuwe, de aanleg van een breedbandnetwerk in de regio en de sociale werkvoorziening Werkzaam Rivierenland, waaraan Buren niet (of in het geval van Werkzaam: niet volledig) deelneemt. Er liggen volgens hen kansen om elkaar in de regio meer te versterken dan nu het geval is.

Dat de ambtelijke organisatie van Buren onder druk staat, merken ze ook in de regio. Het blijkt lastig om voor alle regionale opgaven de benodigde uitvoeringskracht te organiseren. Daarbij wordt opgemerkt dat er een 'continue discontinuïteit' lijkt te zijn, met een wisseling van de

gemeentesecretaris (1 januari 2020) en een deel van het management en reorganisaties. Men heeft het gevoel dat de intentie tot samenwerking er zeker is, maar dat deze door interne gerichtheid nog onvoldoende van de grond is gekomen.

Buren remt hiermee de ontwikkeling van de regio, luidt de conclusie. De regio moet het hebben van de kracht van het collectief. Er is niet één grote centrumgemeente die de kar trekt, maar de gemeenten hebben elkaar nodig om slagvaardig tot oplossingen te komen voor regionale vraagstukken. Vanuit dit perspectief is Buren – net als alle andere gemeenten overigens – een cruciale speler in de regio, die de regio veel meer zou kunnen versterken dan ze nu doet.

HOOFDSTUK 5

Rode draden uit de 'foto' van Buren

De voorgaande hoofdstukken beschreven de 'foto' die we van de gemeente Buren maakten, aan de hand van cijfers, trends en ontwikkelingen en beelden van betrokkenen. We zien in deze foto drie rode draden: woekeren met ruimte, inzetten op leefbaarheid en winnen aan schaalkracht. Hiernavolgend lichten we deze rode draden kort toe.

5.1 Woekeren met ruimte

Veel van de opgaven en ambities van de gemeente Buren hebben een ruimtelijke component. Zij doen een beroep op de beschikbare ruimte in de gemeente. Voor het bouwen van extra woningen, met aandacht voor de behoeften van de verschillende bevolkingsgroepen in de gemeente, is grond nodig. Het behouden van het cultuurlandschappelijk karakter van de gemeente vraagt om het afbakenen en bewaken van het groene gebied. Het versterken van de economie en bedrijvigheid vraagt ruimte op bedrijventerreinen, agrarische gronden en locaties in de binnenstad. Voor het inzetten op toerisme en recreatie zijn (extra) accommodaties en recreatiemogelijkheden nodig. Het verbeteren van de infrastructuur in de gemeente betekent onder meer de aanleg van extra (fiets)wegen en het uitbreiden van openbaar vervoerverbindingen. En het zetten van stappen in de energietransitie, verduurzaming en klimaatadaptatie kan door het aanleggen van zonneparken, windmolens en laadpunten voor elektrisch vervoer.

De ruimteclaims van deze verschillende opgaven vragen om lastige afwegingen en keuzes ('woekeren met ruimte') over waar de beschikbare ruimte voor in te zetten. Bovendien is Buren geen gemeente met een uniform profiel. Sommige vraagstukken (en daarmee ruimteclaims) spelen in het ene deel van Buren veel meer dan in het andere. Het maken van keuzes gaat dus niet alleen over het *wat* (welke functionaliteiten), maar ook over het *waar* (op welke locatie).

5.2 Inzetten op leefbaarheid

Buren kenmerkt zich door haar veertien hechte woonkernen, met elk een eigen cultuur en identiteit. Een speerpunt voor de gemeente is het behouden en versterken van de leefbaarheid in deze kernen, zodat inwoners hier ook in de toekomst graag blijven of komen wonen. De leefbaarheid van de kernen kent vele facetten. Er moeten voldoende, passende en betaalbare woningen beschikbaar zijn. Voorzieningen (denk aan onderwijs, zorg, winkels, cultuur en openbaar vervoer) moeten bereikbaar zijn. En inwoners moeten op een acceptabele afstand van huis kunnen werken.

Het scheppen van een kwalitatief hoogstaande leefomgeving is van belang voor een vitale gemeente (en gemeenschap), maar kost ook geld. Het is aan de gemeente en de inwoners om te bepalen wat er nodig is voor de leefbaarheid van de kern en wat dit vraagt. Hieruit volgen keuzes. Bijvoorbeeld of de gemeente ook investeert in niet-rendabele voorzieningen. Of waar

voorzieningen komen (en waar dus niet). Of in welke mate de gemeente kan en wil bouwen op de gemeenschap en hoe om te gaan met verschillen in organisatiekracht tussen de kernen.

5.3 Winnen aan schaalkracht

Maatschappelijke vraagstukken spelen op verschillende schaalniveaus: die van de gemeente, van de kern én van de regio. Effectief omgaan met deze vraagstukken vraagt om *schaalkracht*: het vermogen om te schakelen tussen de binnengemeentelijke, gemeentelijke en regionale schaal.

De gemeenteraad, het college en de ambtelijke organisatie van Buren onderkennen het belang van kerngericht werken en regionale samenwerking, maar men worstelt met de 'hoe' vraag. Door de bestuurlijke onrust en wisselingen op sleutelposities is de gemeente lange tijd vooral intern georiënteerd geweest. De regio mist daardoor inzet en betrokkenheid van Buren op gedeelde dossiers. De gemeenteraad is bovendien op zoek naar meer 'grip' op wat zich in de regio afspeelt.

Om schaalkracht richting de kernen te ontwikkelen, zet de gemeente in op kerngericht werken. Dit moet de komende tijd vorm krijgen. Zoals eerder genoemd, vormt het verschil in organisatiekracht tussen de kernen hierbij een aandachtspunt. Gesprekspartners uit de kernen voelen in de basis veel voor een kerngerichte aanpak, maar kijken vanwege de historie van politiek-bestuurlijk gedoe en onrust in de ambtelijke organisatie ook met enige scepsis naar hoe dit vorm krijgt.

Kortom, om de maatschappelijke vraagstukken het hoofd te bieden, heeft Buren aan schaalkracht te winnen. Het ontwikkelen van schaalkracht begint bij het kiezen en uitdragen van een inhoudelijk profiel. Wat voor gemeente wil Buren zijn? Wat karakteriseert de gemeente en wat zijn speerpunten voor de toekomst? Vanuit een samenhangend toekomstgericht verhaal kan Buren gericht werken aan het versterken van de schaalkracht: een krachtig bestuur en een slagvaardige organisatie die, met toereikende financiën, kunnen schakelen tussen schalen.

In fase 2 van het onderzoek brengen we, gegeven het gekozen toekomstprofiel, de benodigde schaalkracht in beeld en zetten deze af tegen de huidige schaalkracht van de gemeente Buren.

HOOFDSTUK 6

Wat voor gemeente wil Buren zijn? Het toekomstprofiel

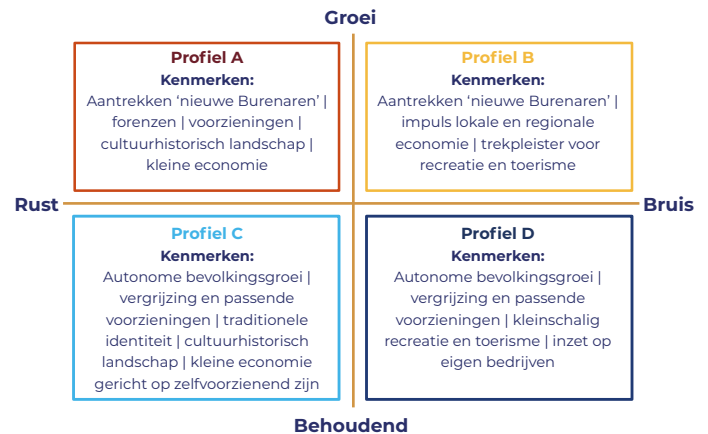
6.1 Naar een toekomstprofiel van Buren: vier karikaturen

De eerste vier hoofdstukken van dit rapport beschrijven de belangrijkste ambities, opgaven, trends en ontwikkelingen voor de gemeente Buren en wat haar positie in de regio is. Dit resulteert in een spreekwoordelijke ‘foto’ van Buren van dit moment.

De volgende stap is om vooruit te kijken naar wat voor gemeente Buren in de (nabije) toekomst wil zijn. Hierover organiseerden wij een werksessie met de gemeenteraad op woensdag 7 april 2021. Nadat Berenschot de ‘foto van Buren’ had gepresenteerd, gingen raadsleden met elkaar in gesprek over de vraag: *wat betekent de foto voor het type gemeente dat Buren wil zijn?*

Raadsleden voerden dit gesprek aan de hand van vier karikaturen voor het Buren van 2040. Deze profielen geven inhoudelijk richting aan hoe Buren zich in de toekomst wil ontwikkelen. De profielen zijn gepositioneerd op een tweetal assen (zie figuur 38 en Bijlage 2):

- De eerste as is die van ‘groei versus behoud’. In de karikaturen die uitgaan van **groei** neemt het aantal inwoners van de gemeente Buren door nieuwe aanwas toe. Afhankelijk van de andere as (rust versus bruis) betreft dit ofwel enkel forenzen ofwel een combinatie van forenzen en Burenaren die in de eigen gemeente werken. Het tegenovergestelde hiervan – uitgaan van **behoud** – betekent dat Buren enkel autonome bevolkingsgroei kent. De groei van de bevolking blijft in dat scenario zeer beperkt of zal zelfs krimpen.
- De tweede as is die van ‘rust versus bruis’. In de karikaturen die uitgaan van **rust** zet de gemeente in op het behoud van het landelijke gebied en op rust. Het cultuurhistorisch landschap en de traditionele identiteit van de gemeente staan hoog in het vaandel. De economie en het toerisme zijn kleinschalig. In het geval van **bruis** wordt ingezet op een impuls voor de lokale en regionale economie, in het bijzonder in de sector recreatie en toerisme. De eigen bevolking maakt vanzelfsprekend ook gebruik van deze voorzieningen.

Figuur 38 Vier toekomstprofielen (karikaturen) voor het Buren van 2040

Raadsleden bespraken in subgroepjes welke aspecten uit deze karikaturen hen wel en niet aanspreken en welke randvoorwaarden zouden gelden. De input uit deze gesprekken vormt de basis voor het hiernavolgende toekomstprofiel van het Buren van 2040. Dit profiel combineert dus elementen uit de verschillende karikaturen die raadsleden aansprekend vinden en vormt een middenweg tussen de vier uitersten die wij geschetst hebben. Afgaande op de reflecties van de raadsleden op de vier karikaturen, zien wij dit als het ‘voorkeursprofiel’ voor het Buren van 2040.

6.2 Het Buren van 2040

Op basis van voorgaande, ziet het voorkeursprofiel van Buren er als volgt uit.

Het Buren van 2040 zet in op **groei** en **bescheiden bruis**.

We werken dit profiel uit langs de volgende onderwerpen: leefbaarheid en wonen, economie, sociaal domein en onderwijs, en woekeren met ruimte.

Bruisende kernen met een eigen identiteit (leefbaarheid en wonen)

Om de kernen van Buren leefbaar te houden, zet de gemeente in op **bevolkingsgroei**. Een gemeente van een zekere omvang in inwoneraantal is nodig om het voorzieningenniveau op peil te kunnen houden en om regionaal te kunnen sturen op opgaven.

Buren zet in op het behouden van inwoners, het weer aantrekken (na tijdelijk elders te hebben gewoond vanwege studie of werk) van de 'eigen jeugd' en op het verwelkomen van 'nieuwe Burenaren' in de gemeente. Hiertoe zorgt de gemeente voor een **betaalbaar en gevarieerd woningaanbod**, rekening houdend met de specifieke woonwensen van verschillende groepen (starterswoningen voor jonge gezinnen, woon-zorgconcepten voor ouderen).

Maar een aantrekkelijk woonklimaat vraagt meer dan alleen passende en betaalbare woningen. Een betere ontsluiting van de kernen middels het **openbaar vervoer** en andere vervoersconcepten is nodig om jongeren te behouden en (weer) aan te trekken. Ook hoort bij een groeiende gemeente een divers en per kern gedifferentieerd voorzieningenaanbod (denk bijvoorbeeld aan winkels en scholen). **Voorzieningen** moeten passen bij het profiel van de kern en, indien niet in de eigen kern aanwezig, goed bereikbaar zijn. Dit vraagt om samenwerking met buurgemeenten: Buren heeft immers een uitgestrekt grondgebied en inwoners houden zich niet aan de gemeentegrenzen.

Het 'matchen' van voorzieningen voor de kern is van belang om de gekoesterde eigen identiteit van de Burense kernen te behouden. Het Amsterdam-Rijnkanaal is in de gesprekken veelvuldig genoemd als de landschappelijke grens tussen delen van Buren met een verschillende culturele en religieuze identiteit. De gemeente doet recht aan die eigenheid bij het spreiden van de instroom van nieuwe Burenaren en daarmee het aantal en type woningen en voorzieningen. Vanuit het motto '**eigen identiteit, met oog voor een ander perspectief**' zoekt de gemeenteraad naar mogelijkheden om te differentiëren tussen kernen. Beleid en uitvoering krijgen vorm met respect voor verschillende culturen.

Een bijzonder aandachtspunt voor Buren is de huisvesting van (tijdelijke) **arbeidsmigranten**. Zij zijn onmisbaar voor de fruitteelt – een belangrijke economische pijler voor de gemeente. In het Buren van 2040 zijn er betaalbare en veilige tijdelijke en permanente woonruimte voor arbeidsmigranten.

Om dit doel te realiseren werkt de gemeente vanuit een regierol nauw samen met betrokken bedrijven, omwonenden en buurgemeenten met eenzelfde opgave. Daarbij is er ook aandacht voor het faciliteren van ontmoeting tussen arbeidsmigranten en andere Burenaren, passend bij het motto 'eigen identiteit, met oog voor een ander perspectief'.

Wat betekent deze toekomstschets, gegeven de huidige 'foto' van Buren?

- Een groeiprofiel in combinatie met de wens om de eigen identiteit van de kernen te behouden, vraagt om scherpe keuzes over wat (woningen, voorzieningen) waar zal worden gerealiseerd.
- Buren heeft ruimte voor de bouw van 589 woningen. In regionaal verband is een woonagenda tot 2030 opgesteld. Voor de periode ná 2030 kan Buren inzetten op meer woningen. (paragraaf 3.1)
- Het verbeteren van het openbaar vervoer is één van de afspraken uit het coalitieakkoord 2020-2022 en vraagt om een stevige inzet van de gemeente in de samenwerking binnen Regio Rivierenland en met de provincie. (paragraaf 3.1)
- Middels het kerngericht werken kan de gemeente Buren samen met haar inwoners werken aan een passend voorzieningenniveau. Kerngericht werken vraagt om maatwerk binnen transparante spelregels voor de rol en positie van inwoners (gaat de gemeente informeren, raadplegen, advies vragen, coproduceren of samen met inwoners beslissen?) die gemeente-breed gelden. Bovendien is kerngericht werken niet enkel iets van een aantal contactambtenaren, maar een werkwijze die tot de hele organisatie doorgedrongen moet zijn. Als Buren kerngericht wil werken, zal het daar dus ook in moeten investeren. (paragraaf 4.2)
- De huisvesting van (tijdelijke) arbeidsmigranten is een opgave die Buren deelt met haar buurgemeenten en dus vraagt om regionale afstemming.

Een kleinschalige, duurzame economie

Buren kiest voor een kleinschalige, duurzame lokale economie die het landschappelijk karakter van de gemeente en de leefbaarheid in de kernen versterkt. De gemeente faciliteert het **mkb en startups**. Vanwege de gunstige ligging is er bovendien **voldoende werkgelegenheid binnen aanvaardbare reisafstand** voor de inwoners van Buren. De eerdergenoemde goede openbaarvervoersverbindingen zijn hiervoor van belang.

Recreatie en toerisme is een pijler van de economie van Buren. De gemeente heeft een breed cultureel en recreatief aanbod en bouwt dit verder uit. Duurzaamheid en ecotoerisme, waarbij serieus rekening gehouden wordt met bescherming van natuur en milieu, staan voorop. De gemeente zet nadrukkelijk in op 'kwaliteitstoeristen': dagjesmensen en vakantievierders die komen voor de natuur, rust en het cultureel erfgoed. Een sterke toeristische sector leidt tot 'bescheiden bruis': het zorgt voor werkgelegenheid in de gemeente én draagt bij aan de leefbaarheid van de kernen. Ook de Burenaren kunnen immers gebruik maken van recreatieve voorzieningen en horeca e.d.

Een tweede pijler van de Burense economie, en zeer bepalend voor het landschappelijk karakter van de gemeente, is de **landbouw**. De gemeente stimuleert, in nauwe samenwerking met de regio, **circulariteit** en **innovatie** in deze sector. De klassieke, karakteristieke fruitteelt die nu nog in Buren aanwezig is, wordt zoveel mogelijk behouden voor de toekomst – dit is immers ook een toeristische trekpleister. De laanboomteelt past minder in het landschap van Buren; de gemeente kijkt dan ook kritisch naar eventuele uitbreidingsplannen. De gemeente heeft in 2020 besloten dat er niet langer een aparte vergunningaanvraag nodig is voor voorzieningen die nodig zijn voor de laanboomteelt en productieboomgaarden.⁹⁸

Wat betekent deze toekomstschets, gegeven de huidige 'foto' van Buren?

- In Buren is het aantal banen in de sector recreatie en toerisme, vergeleken met andere sectoren, klein. Recreatie en toerisme is één van de pijlers van Regio Fruitdelta. Buren zal dan ook actief de samenwerking moeten zoeken met buurgemeenten en de regio om deze sector te versterken en met de kernen om ervoor te zorgen dat ook de eigen inwoners plezier hebben van de voorzieningen. (paragraaf 3.2.3)
- Het Regionaal Investeringsfonds is ingericht om innovatie te stimuleren. Buren is één van de partners in dit fonds. De gemeente brengt het fonds actief onder de aandacht van de eigen ondernemers met plannen voor duurzaam innoveren. (paragraaf 3.2.3)
- Middels vergunningen en verordeningen kan de gemeente sturen op het type bedrijvigheid en hoe deze past in het landschappelijk karakter. Zo kan de gemeente fruittelers mogelijkheden geven om ook andere inkomstenbronnen – zoals kamperen bij de boer of een winkel met streekproducten – aan te boren of Landbouw en toerisme gaan zo hand in hand. Ook op de laanboomteelt kan de gemeente sturen middels vergunningen. (paragraaf 3.2.1)

⁹⁸ <https://www.buren.nl/nieuws/4034/laanboomteelt-en-productieboomgaarden/>

Sociaal domein en onderwijs: hooghouden van kwaliteit en ongelijkheid tegengaan

In het Buren van 2040 is het – nog steeds – prettig wonen. Dat houdt ook in, **zorgen voor elkaar**. De gemeente werkt kerngericht en faciliteert en stimuleert de versterking van de maatschappelijke structuren. Zo zorgen inwoners en gemeente samen voor sociale veiligheid, met in het bijzonder aandacht voor kwetsbare inwoners. De gemeentelijke inzet in het sociaal domein richt zich in het bijzonder op **preventie en vroegsignalering** op kernenniveau. Gegeven de verwachte vergrijzing van de gemeente, zet Buren bovendien in op **zorgvoorzieningen voor ouderen**, waaronder woon-zorgconcepten.

Door actieve inzet van de gemeente is er in dit toekomstprofiel niet langer sprake van verschillen in **taalresultaten** op basisscholen. Alle Burense kinderen, uit welke kern dan ook, hebben een minimaal gemiddelde ontwikkeling van de Nederlandse taal.

Wat betekent deze toekomstschets, gegeven de huidige 'foto' van Buren?

- 'Zorgen voor elkaar' dient een plek te krijgen in de kerngerichte aanpak van de gemeente. Inwoners en gemeente bepalen samen wat nodig is voor een sociaal veilig klimaat voor alle inwoners.
- De gemeente werkt nauw samen met basisscholen en aanbieders van voor- en vroegschoolse educatie aan het inlopen van de taalachterstand op basisscholen in 'taalarme' gebieden. Deze inzet is voorlopig onverminderd nodig.

Woekeren met ruimte: slim gebruik maken van het oppervlak

Verskillende opgaven hebben hun weerslag op de fysieke leefomgeving en strijden met elkaar om ruimte: van woningbouw tot natuur, van landbouw tot de energietransitie. Het grote grondoppervlak is dan ook van grote waarde voor de gemeente Buren. Keuzes die nu worden gemaakt, hebben hun weerslag op het landschap van de toekomst.

Randvoorwaardelijk voor het toekomstprofiel van Buren 2040 is dan ook dat de **beschikbare ruimte 'slim' wordt benut**. Dat betekent heldere gemeentelijke keuzes over welke functionaliteit waar een plek krijgt, om verrommeling van het landschap te voorkomen en om de identiteit van de kernen en het gebied daaromheen in stand te houden. Ook betekent het dat de gemeente inzet op meervoudig ruimtegebruik. Bijvoorbeeld als het gaat om toepassingen ten behoeve van klimaatadaptatie en schone energie (een speeltuin annex waterberging, zonnepanelen en/of vegetatie op daken van woningen en bedrijfsgebouwen, e.d.).

Wat betekent deze toekomstschets, gegeven de huidige 'foto' van Buren?

- Buren moet 'woekeren met haar ruimte' als het gaat om lokale én regionale opgaven. De ruimtelijke consequenties én de mogelijkheden tot meervoudig ruimtegebruik dienen dan ook te behoren tot de standaard afwegingscriteria van de gemeenteraad bij het maken van beleidskeuzes.

6.3 Hoe nu verder?

Een toekomstprofiel geeft inhoudelijk richting aan hoe Buren zich wil ontwikkelen. De gemeenteraad kan dit profiel gebruiken als toets voor nieuw beleid en als basis voor de samenwerking met de regio en de kernen. Bovendien bepaalt het gekozen profiel de benodigde schaalkracht: welke bestuurs- en organisatiekracht is nodig om, in samenspel met de regio en de kernen, uitvoering te geven aan de taken en opgaven waar de gemeente voor staat?

De gemeenteraad is nu aan zet: de raad is immers het democratisch gelegitimeerde orgaan dat een keuze kan maken over de toekomst van de gemeente. Deze keuze is niet vrijblijvend: het moet een belofte zijn van het bestuur aan de inwoners van Buren en de regio, die moet worden waargemaakt. Dat vraagt bestuurs- en organisatiekracht. In fase 2 van dit onderzoek brengen we in kaart wat hiervoor nodig is.

Toekomstoriëntatie Buren

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Regionale samenwerkingsverbanden

Gemeenten nemen in toenemende mate deel aan regionale samenwerkingsverbanden. Kijkend naar de maatschappelijke opgaven en de organisatie van de gemeente Buren, valt op dat deze beide elementen sterk regionaal zijn gekleurd. Buren staat in een nauwe verbinding met de omliggende gemeenten en regio's. In deze bijlage worden de huidige regionale samenwerkingsverbanden van de gemeente Buren uiteengezet.

De volgende samenwerkingsverbanden worden in de **Regio Rivierenland** vormgegeven:

- **Gemeenschappelijke regeling Regio Rivierenland:** Een samenwerkingsvorm die als gemeenschappelijke regeling het bereiken van de gemeentelijke doelen kan verzorgen. De deelnemende gemeenten buiten Buren zijn Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Maas en Waal en Zaltbommel.⁹⁹ In het coalitieakkoord van Buren¹⁰⁰ wordt beschreven dat binnen de nog te maken 'nota Economie' onderzocht moet worden hoe het regionale economische ambitedocument voor de periode 2020-2024 van de Regio Rivierenland in het lokale beleid past en waar aansluiting kan worden gevonden.
- **Gemeenschappelijke regeling Afvalverwijdering Rivierenland (Avri):** Verzorgt het onderhoud van de openbare ruimte in de gemeente Buren. De coalitie bekijkt of de knelpunten die inwoners ervaren binnen het bestaande contract kunnen worden opgelost of dat dit anders moet. Voor deze taak wordt onderzocht wat de financiële en organisatorische effecten zijn van het niet meer afnemen van deze taken bij de Avri.¹⁰¹ Deelnemers buiten Buren zijn de andere gemeenten in de Regio Rivierenland.¹⁰²
- **Werkzaam Rivierenland:** Begeleidt mensen bij het vinden en behouden van werk. Werkzaam werkt voor de acht gemeenten in Rivierenland. Voor de gemeente Buren en Neder-Betuwe voert Werkzaam alleen de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) uit.¹⁰³
- **Regionaal archief Rivierenland:** De samenwerking voor het beheer van de archieven van de gemeenten Buren, Culemborg, Neder-Betuwe, Maasdriel, Tiel, West Betuwe en Zaltbommel heeft de vorm van een gemeenschappelijke regeling. De gemeentebesturen zijn vertegenwoordigd in het algemeen bestuur van het archief. Basis van de regeling is de uitvoering van de Archiefwet waarin het beheer en de beschikbaarstelling van openbare archieven is geregeld. De archiefdienst voert deze taken uit.¹⁰⁴
- **Omgevingsdienst Rivierenland:** Uitvoering van de gemeentelijke milieutaken. ODR is voor bedrijven en inwoners in de regio de uitvoeringsorganisatie voor Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) op het terrein van milieu(veiligheid). Daarnaast voert de ODR bouwtaken (Wabo-taken) uit.¹⁰⁵
- **RES Rivierenland (Fruitedelta):** De Regionale Energiestrategie (RES) is een document waarin wordt beschreven hoe en waar duurzame energie wordt opgewekt. In het coalitieakkoord¹⁰⁶ wordt de ambitie voor een integrale klimaatvisie uitgesproken. Daarnaast werkt de gemeente samen met de regio om de duurzaamheidsdoelen te realiseren (zoals in het Gelders Energieakkoord). De RES is een samenwerking tussen de Samenwerkende Woningcorporaties Rivierenland, de acht regiogemeenten, de Provincie Gelderland en het Waterschap Rivierenland.¹⁰⁷

99 Zie: website Regio Rivierenland

100 Gemeente Buren, Coalitieakkoord 2020-2022

101 Gemeente Buren, Coalitieakkoord 2020-2022

102 Zie: website Avri

103 Zie: website Werkzaam Rivierenland

104 Zie: website Regionaal Archief Rivierenland

105 Zie: website Omgevingsdienst Rivierenland

106 Gemeente Buren, Coalitieakkoord 2020-2022

107 Zie: website RES Rivierenland

De volgende samenwerkingsverbanden worden in de **Regio Gelderland-Zuid** vormgegeven:

- **GGD Gelderland-Zuid:** Het gezamenlijk behartigen van de belangen, die de schaal van de individuele gemeenten te boven gaan, ten behoeve van de gezondheid van de bevolking in het samenwerkingsgebied. Deelnemers buiten Buren zijn de gemeenten Berg en Dal, Beuningen, Buren, Culemborg, Druten, Heumen, Maasdriel, Neder-Betuwe, Nijmegen, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal, Wijchen en Zaltbommel. Daarnaast levert GGD Gelderland-Zuid de jeugdgezondheidszorg voor ouders, kinderen en jongeren van Mook en Middelaar.¹⁰⁸
- **Veiligheidsregio Gelderland-Zuid:** Het gezamenlijk behartigen van belangen die de schaal van de individuele gemeenten te boven gaan ten behoeve van de veiligheid van de bevolking in het samenwerkingsgebied. Deelnemers buiten Buren zijn de gemeenten Berg en Dal, Beuningen, Culemborg, Druten, Heumen, Maasdriel, Neder-Betuwe, Nijmegen, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal, Wijchen en Zaltbommel.¹⁰⁹
- **Zorg- en Veiligheidshuis Gelderland Zuid:** Het Zorg- en Veiligheidshuis speelt een belangrijke rol in de samenwerking, afstemming en aansluiting van preventie, straf en nazorg. Daarmee draagt het bij aan het vergroten van de veiligheid, het terugdringen van de criminaliteitscijfers en het terugdringen van recidive. Het verzorgingsgebied bestrijkt achttien gemeenten. Gelderland-Zuid kent twee zorg- en veiligheidshuizen in Nijmegen en Tiel.¹¹⁰

Naast de samenwerkingsverbanden in de regio's Rivierenland en Gelderland-Zuid neemt de Gemeente Buren deel aan de volgende samenwerkingsverbanden:

- **Gelders Genootschap:** De deskundigen op het gebied van architectuur, stedenbouw, erfgoed en landschapsarchitectuur adviseren aangesloten gemeenten met betrekking tot ruimte en erfgoed. Gelders Genootschap is een vereniging van 55 ledengemeenten, waarvan 51 in Gelderland, 3 in Limburg en Oss in Noord-Brabant.¹¹¹
- **Recreatieschap Nederrijn Lek en Waal:** Deze gemeenschappelijke regeling met onderliggende bv's is een van de drie verzelfstandigde Gelderse recreatieschappen. Het Recreatieschap heeft als doel om de belangen te behartigen van onder meer de openlucht recreatie en het toerisme van de deelnemende gemeenten.¹¹²
- **RIEC Oost-Nederland:** Richt zich op de bestrijding van ondermijnende criminaliteit. RIEC Oost-Nederland verbindt informatie, expertise en krachten van de verschillende overheidsinstanties. Daarnaast stimuleert en ondersteunt het RIEC publiek-private samenwerking bij de aanpak van ondermijning.¹¹³

¹⁰⁸ Zie: website GGD Gelderland-Zuid

¹⁰⁹ Zie: website Veiligheidsregio Gelderland-Zuid

¹¹⁰ Zie: website Zorg- en Veiligheidshuis Gelderland-Zuid

¹¹¹ Zie: website Gelders Genootschap

¹¹² Zie: website Recreatieschap Nederrijn Lek en Waal

¹¹³ Zie: website RIEC Oost-Nederland

Overzicht nevenfuncties bestuurders Buren in de regio

Burgemeester J.P.M. (Josan) Meijers

- AB-lid Regio Rivierenland
- AB-lid Veiligheidsregio Gelderland-Zuid
- Voorzitter en lid portefeuillehouders overleg Mobiliteit/
Basismobiliteit Regio Rivierenland
- AB-lid Regionaal Archief Rivierenland

Wethouder K.A. (Karl) Maier

- AB-lid Recreatieschap Neder-Rijn-Lek-Waal
- Lid Regionale speerpuntberaden Agribusiness, Logistiek en
Recreatie & toerisme Regio Rivierenland
- Lid portefeuillehouders overleg Recreatie & toerisme Regio
Rivierenland

Wethouder P.A.J.M. (André) van den Hurk

- AB-lid en DB-lid Omgevingsdienst Rivierenland
- Lid Stuurgroep Rijnbrug

Wethouder J.P. (Pieter) Neven

- AB-lid AVRI
- Lid portefeuillehouders overleg Duurzaamheid Regio
Rivierenland
- Lid portefeuillehouders overleg Wonen Regio Rivierenland
- Lid portefeuillehouders overleg Arbeidsmigranten Regio
Rivierenland

Wethouder H.N.G. (Niko) Wiendels

- AB-lid GGD Gelderland-Zuid
- AB-lid Werkzaak Rivierenland
- Lid portefeuillehouders overleg WMO/Jeugd Regio
Rivierenland
- Lid portefeuillehouders overleg Mobiliteit/basismobiliteit
Regio Rivierenland
- Lid portefeuillehouders overleg Kunst & cultuur Regio
Rivierenland
- AB-lid Molenstichting voor het Gelders Rivierengebied

BIJLAGE 2

Vier toekomstprofielen voor Buren (werksessie raad)

Hiernavolgend vindt u de vier karikaturen voor het Buren van 2040 zoals wij die gebruikt hebben tijdens de werksessie met de gemeenteraad van Buren op 7 april 2021.

Omschrijving profiel A: Rust & Groei

Midden tussen de steden en aan de rivier ligt het Buren van 2040: een plek waar mensen tot rust kunnen komen, een plek waar de ruimte volop wordt benut om te leven en te wonen. Logistieke bedrijven en grootschalige laanboomteelt hebben zich verplaatst naar elders in de regio. Buren heeft ingezet op een transitie van het landelijk gebied om zo het van oudsher landschappelijke en rustieke karakter te behouden. Door het verbeterde openbaar vervoer en de uitstekende ligging nabij de ontsluitingswegen is de woon-werkafstand bovendien altijd te overzien. De inzet op een aantrekkelijk vestigingsklimaat heeft als gevolg dat het inwoneraantal groeit. Hierdoor is het mogelijk om iedere kern van kwalitatieve voorzieningen te voorzien: school, voetbal, een café, de muziekvereniging en een supermarkt zijn hoe dan ook allemaal dichtbij.

Omschrijving profiel B: Groei & Bruis

Het Buren van 2040 heeft haar sterke punten weten te vermarkten en is een gewilde woonplek en recreatiebestemming. De ruimte, het groen, het erfgoed, de goede bereikbaarheid en de grootschalige (culturele) evenementen maken dat de gemeente niet alleen een heerlijke plek is om te wonen, ook mensen van buitenaf willen hiervan genieten. Er is een actieve samenwerking met de regio onder andere op het gebied van woningbouw en economie waardoor de gemeente zich blijft ontwikkelen als economische factor in de regio en daarbuiten. Buren is een dynamische plek waarbij men, zonder haar historische karakter uit het oog te verliezen, volop kijkt naar de toekomst.

Omschrijving profiel C: Behoudend & Rust

Het Buren van 2040 is een hechte gemeenschap waar je gewoon kan zijn, een plek waar de drukte niet alleen ver weg lijkt maar ook daadwerkelijk ver weg is. Door de transitie van het landelijke gebied staan natuur en de groene ruimte weer voorop en er is kleinschalige economie en bedrijvigheid. De gemeente zorgt ervoor dat voorzieningen beschikbaar en bereikbaar blijven. Wonen in Buren betekent wonen in een gemoedelijke dorpse en landelijke omgeving waarbij de gemeente bovendien grote aandacht heeft voor haar inwoners: kinderen spelen veilig op straat en ouderen kunnen onbezorgd genieten van hun oude dag in hun vertrouwde omgeving.

Omschrijving profiel D: Behoudend & Bruis

Het Buren van 2040 voorziet in de behoeften van haar inwoners: er zijn passende woningen en voldoende (zorg) voorzieningen voor de ouder wordende bevolking. Verenigingen worden in stand gehouden en de benodigde voorzieningen zijn relatief dichtbij. De natuur, het goed bewaarde erfgoed en de fruitdelta wekken de interesse van een bescheiden aantal dagjesmensen. Dat het binnen de kernen gemoedelijk is, betekent niet dat het daarbuiten stilstaat. Sterker nog: de gemeente zet volop in op een intensieve en innovatieve economie. De bedrijven werken samen met kennisinstellingen en zijn daarmee een belangrijke innoverende spil in de lokale en regionale economie.

BIJLAGE 3

Overzicht gesprekspartners

	Type gesprekspartner	Gesprekspartner
Intern	Burgemeester	• (Voormalig) burgemeester Buren
	College	• College Buren
	Gemeenteraad	• Fractie Gemeentebelangen • Fractie PCG • Fractie CDA • Fractie PvdD • Fractie PvdA • Fractie D66 • Fractie VVD • Fractie mevrouw Van Dam
	Organisatie	• Gemeentesecretaris en domeinmanagers Buren
Extern	Regiogemeenten	• Burgemeester en portefeuillehouder regionale samenwerking Neder-Betuwe • Burgemeester Zaltbommel • Burgemeester West-Betuwe • Burgemeester Tiel • Burgemeester en portefeuillehouder regionale samenwerking Culemborg
	Regio Rivierenland	• Directeur Rivierenland en ambtenaren RES, Wonen, Toerisme & Recreatie
	Provincie Gelderland	• Gedeputeerde en adviseurs sterk bestuur
Maatschappelijk	Ondernemers	• Voorzitter & secretaris ondernemersplatform Buren
	Inwoners kernen	• Dorpsbelang Maurik, dorpsraad Ravenswaaij, signaleringsgroep Buren-Beusichem-Asch, signaleringsgroep & belangenvereniging Lingemeer, Klein Comité Rijswijk, buurtvereniging Buren, Beusichem Leeft & sociaal werker Buren

BIJLAGE 4

Tabellenboek

Bij paragraaf 3.1: Demografie, wonen en bereikbaarheid

Tabel 1 Demografische druk, CBS 2020.

	Groene druk (-14 t.o.v. 15-64 jaar)	Grijze druk (65+ t.o.v. 15-64 jaar)	Demografische druk (groene + grijze druk tov 15-64 jaar)
Buren	38%	35,7%	73,7%
West Betuwe	42,5%	34,5%	77%
Neder-Betuwe	50,7%	31,3%	81,9%
Tiel	36,8%	30,3%	67,1%
Culemborg	39,8%	31,1%	70,9%
Rivierenland	40,5%	32,9%	73,4%
Gelderland	38,2%	35,5%	73,6%
Nederland	36,9%	33,1%	70%

Tabel 2 Kerngegevens wonen, CBS 2018.

	% woning-voorraad koop-sector	% woning-voorraad huur-sector corporatie	% woning-voorraad huur-sector particulier
Buren	74,9	19,9	5,2
West Betuwe	70,0	22,4	7,7
Neder-Betuwe	64,7	30,0	5,2
Tiel	55,1	36,5	8,4
Culemborg	62,0	28,2	9,9
Rivierenland	66,9	25,6	7,0
Gelderland	60,8	27,6	11,6
Nederland	57,2	29,6	13,2

Tabel 3 Leefbaarometer (afwijking landelijk gemiddelde), BZK/WWI 2018/14.

	Fysieke omgeving	Veiligheid	Voorzieningen	Bewoners	Woningen	Totaal
Buren	4,6	8,5	-15,8	5,2	2,1	4,6
West Betuwe	2,8	7,3	-16,0	5,1	0,3	-0,6
Neder-Betuwe	-0,4	6,3	-9,7	5,9	-1,5	0,6
Tiel	0,0	-3,0	-12,7	-1,6	-0,3	-17,4
Culemborg	0,5	-3,7	-7,4	0,1	0,4	-10,2
Gelderland	3,5	4,4	-5,0	3,5	0,0	6,4

114 De Leefbaarometer scoort de leefbaarheid in buurten en wijken, waarbij leefbaarheid is gedefinieerd als "de mate waarin de leefomgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften die er door de mens aan worden gesteld". Om de leefbaarheid te meten, worden 100 (voornamelijk objectieve) indicatoren gebruikt. De tabel geeft weer hoeveel de betreffende gemeenten en provincie in positieve of negatieve zin afwijken van het Nederlands gemiddelde.

Tabel 4 Bereikbaarheid – gemiddelde afstand tot... (in km), CBS 2017-2019.

	Ziekenhuis (incl. buitenpolikliniek)	Huisartsen-praktijk	Basis-school	Middelbare school	Grote supermarkt	Oprit hoofd-verkeersweg	Trein station
Buren	8,4	1,8	1,0	6,5	1,6	1,2	7,1
West Betuwe	8,9	1,4	0,8	4,8	1,3	1,4	4,7
Neder-Betuwe	8,9	1,1	0,7	3,4	1,1	1,7	2,5
Tiel	2,5	1,4	0,9	2,0	0,9	1,9	1,7
Culemborg	1,8	0,9	0,5	1,5	0,7	1,7	1,7
Rivierenland	6,1	1,3	0,8	4,3	1,3	1,6	5,4
Gelderland	5,4	1,1	0,8	2,7	1,0	1,6	3,9
Nederland	4,8	1,0	0,7	2,4	0,9	1,8	5,1

Bij paragraaf 3.2: Economie

Tabel 5 Economische kerncijfers, CBS 2019.

	Aantal banen per 1.000 inwoners (15-74 jaar)	Aantal bedrijven vestigingen per 1.000 inwoners (15-74 jaar)	% ZZP'ers t.o.v. aantal werkenden	Netto arbeids-participatie (in %)	Werkloosheids-percentage
Buren	430,6	149,1	16,8%	69,9%	2,5%
West Betuwe	728,6	143,3	15,2%	71,1%	2,4%
Neder-Betuwe	666,9	130,6	14%	71,3%	2,6%
Tiel	726,0	107,8	9,4%	68,3%	3,6%
Culemborg	603,1	126,4	11,1%	70,2%	3,1%
Rivierenland	745,5	135,0	13,8%	70,4%	2,8%
Gelderland	666,1	122,4	12,2%	68,7%	3,0%
Nederland	677,1	129,6	12,3%	68,8%	3,4%

Tabel 6 Uitkomsten onderzoek onder MKB-ers, 2018.115

	Rang totaal 2018 (1-50)	Rang totaal 2016 (1-50)	Tevredenheid over ondernemers-klimaat (rang 1-50 / rapportcijfer)	Rang prijs-kwaliteit verhouding producten en lasten (1-50)	Rang tevredenheid over communicatie en beleid van de gemeente (1-50)	Rang imago: welke gemeente vindt u het meest MKB-vriendelijk (1-50)
Buren	20	44	18 (6,9)	9	28	44
West Betuwe	-	-	-	-	-	-
Neder-Betuwe	36	26	42 (6,2)	26	34	28
Tiel	37	16	21 (6,8)	28	47	44
Culemborg	21	27	22 (6,8)	31	16	37

115 MKB Nederland, Rapportage MKB-vriendelijkste gemeente 2018. In dit tweejaarlijkse onderzoek stellen Lexnova en MKB-Nederland een ranglijst op van de MKB-vriendelijkheid van de Nederlandse gemeenten. De ranglijst wordt opgesteld op basis van de uitkomsten van een enquête onder ruim 20.000 ondernemers.

Bij paragraaf 3.3: Duurzaamheid

Tabel 7 **Kerngegevens duurzaamheid, Klimaatmonitor Rijkswaterstaat; CBS Zonnestroom, 2019; Rijksdienst voor het Wegverkeer, 2018.**

	Hernieuwbare energie	Hernieuwbare elektriciteit	Hernieuwbare warmte	Woningen met zonne-panelen
Buren	22,8%	47,9%	29,4%	16,3%
West Betuwe	9,3%	8,9%	N.B.	17,8%
Neder-Betuwe	10,5%	15,8%	20,8%	14,1%
Tiel	3,6%	4,1%	2,8%	10,7%
Culemborg	6,5%	14,5%	3,4%	19,0%
Gelderland	7,4%	9,3%	8,7%	15,2%
Nederland	7,6%	18,3%	5,7%	12,5%

Bij paragraaf 3.6: Cultuur, sport en recreatie

Tabel 8 **Gemiddelde afstand (km) tot (culturele) recreatieve voorzieningen¹¹⁶, CBS 2019.**

	Museum	Poppodium	Bibliotheek	Bioscoop	Attractie ¹¹⁷
Buren	3,7	24,4	5,8	10	8,9
West Betuwe	-	-	2,4	13,4	9,3
Neder-Betuwe	7	23,2	1,2	9,1	6,2
Tiel	2,5	25,9	2,3	2,4	4,3
Culemborg	1,5	20,4	1,7	14,1	9,9
Rivierenland	4,3	19,7	2,6	10,9	7,1
Gelderland	3,7	14,6	1,9	7,4	6,4
Nederland	3,8	10,8	1,9	6,3	5,8

Bij paragraaf 3.8: Bestuur en organisatie

Tabel 9 **Formatie, bezetting en apparaatskosten per gemeente**

	Formatie (FTE per duizend inwoners)	Bezetting (FTE per duizend inwoners)	Percentage openstaande FTE's	Apparaatskosten (per inwoner in euro's)
Buren¹¹⁸	5,13	4,93	3,9	568
West Betuwe	5,15	4,25	17,5	589
Neder-Betuwe¹¹⁹	5,01	4,43	11,6	495
Tiel¹²⁰	5,39	5,30	1,7	411 ¹²¹
Culemborg¹²²	5,3	4,9	7,6	340 ¹²³

¹¹⁶ CBS, via <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/80305ned/table?dl=4ABD7>

¹¹⁷ i.e. pretpark, dierentuin, binnenspeeluin

¹¹⁸ Gemeente Buren, Begroting 2021

¹¹⁹ Gemeente Neder-Betuwe, Begroting 2020

¹²⁰ Gemeente Tiel, Begroting 2021

¹²¹ Alleen de ambtelijke salarissen worden in de gepubliceerde apparaatskosten van 2021 meegerekend (371 euro in 2021 bij een bezetting van 5,3 FTE) waardoor een vergelijking niet goed mogelijk is. Ter illustratie: in 2019 waren de apparaatskosten in Tiel 411 euro bij een bezetting van 3,7 FTE. In 2020 zijn er geen apparaatskosten en bezettingscijfers gepubliceerd. Op basis van budget bedrijfsvoering zijn de apparaatskosten voor 2021 opnieuw berekend.

¹²² Gemeente Culemborg, Programmabegroting 2021

¹²³ Niet duidelijk waar de apparaatskosten uit zijn opgebouwd.

Bij paragraaf 4.1: Kerngericht werken

Tabel 10 Nulmeting en benchmark Kerngericht werken, Gemeente Buren Visie 2020-2023.

Onderwerp	Cijfer Buren 2019	Cijfer benchmark 2019	Doel 2023
Gemeente luistert naar mening burgers	16%	29%	30%
Gemeente betreft burgers voldoende bij haar plannen, activiteiten en voorzieningen	20%	35%	35%
Burgers en organisaties krijgen voldoende ruimte om ideeën en initiatieven te realiseren	22%	37%	40%
Betrekt buurt voldoende bij aanpak leefbaarheid	18%	28%	30%
Doet beroep op buurtbewoners voor bijdrage leefbaarheid	24%	33%	35%
Ondersteunt buurtinitiatieven leefbaarheid voldoende	15%	30%	30%

‘WIJ ZIJN BERENSCHOT, GRONDLEGGER VAN VOORUITGANG’

Wij zien een Nederland dat altijd in ontwikkeling is. Zowel sociaal als organisatorisch verandert er veel. Al meer dan 80 jaar volgen wij deze ontwikkelingen op de voet en werken we aan een vooruitstrevende samenleving. Daarbij staan we voor duurzaam advies en de implementatie hiervan. Altijd gericht op vooruitgang én echt iets kunnen betekenen voor mensen, organisaties en de maatschappij.

Alles wat we doen, is onderzocht, onderbouwd en vanuit meerdere invalshoeken bekeken. In ons advies zijn we hard op de inhoud, maar houden rekening met de menselijke maat. Onze adviseurs doen er alles aan om complexe vraagstukken om te zetten naar praktische oplossingen waar u iets mee kan. Wij geven advies en bieden digitale oplossingen waarbij we ons focussen op:

- Toekomst van werk en organisatie
- Energietransitie
- Transformatie van zorg
- Transformatie van openbaar bestuur

Berenschot Groep B.V.

Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG Utrecht

Postbus 8039, 3503 RA Utrecht

030 2 916 916

www.berenschot.nl